P. Malakauskis.

Konkordatai ir Lietuvos konkordatas.

Atspausdinta iš „Tiesos Kelio“, nn. 1-3 (1928).

KAUNAS 1928 m.
„Šviesos“ spaustuvė Jakšto gatvė Nr. 2.

52-217

P. Malakauskis.

Konkordatai ir Lietuvos konkordatas.

Atspausdinta iš „Tiesos Kelio“, nn. 1-3 (1928).

1578

Seserų Kongregacijos Bibliotekėlė Marijampolė M. P. Šv. P. Marijos

M. P. M. MARIJOS * VARGDIENIŲ SESERYS * NEP

U-3386

KAUNAS 1928 m.

„Šviesos“ spaustuvė Jakšto gatvė Nr. 2.

I. Konkordatai.

1. Įžanga. — Pasauly yra dvi suvereni valdži, būtent, Bažnyčia ir valstybė. Jiedvi turi savo sritį: Bažnyčia rūpinasi dvasiniais, gi valstybė pasauliniais dalykais. Tik dvasiniai ir pasauliniai dalykai čia suprantami ne ontologine prasme, bet savo tikslo arba paskyrimo atžvilgiu.

Bažnyčios ir valstybės santykiai dažnai reguliuojami tam tikromis sutartimis, kurios vadinamos konkordatais.

2. Konkordatų vardas. — Korkordatas etimologine prasme, kur eina dalyviu, reiškia tai, ką du ar daugelis yra susitarę; kur eina daiktavardžiu, reiškia pačią sutartį.

Konkordatai įvairiais laikais įvairiai vadinosi. Kadangi seniau į juos įprastai būdavo sueinama Bažnyčios ir valstybės ginčams baigti, tai vadindavosi „concordia" (susitaikinimas), „pax" (taika), „tractatus" (derybos). Taip vadinasi papos Kaliksto II 1122 m. konkordatas. Arba vėl, „concordia" vadinasi Konstancijos konkordatai 1418 m. Paskutiniųjų patys artikulai pavadinti „capitula concordata". Nuo Prancūzijos 1801 m. konkordato sutarčių formos konkordatams tam tikrai teko „konvencijos" vardas. Todel ir depozityviniuose arba, pasak kitų, formaliniuose bažnytinių teisių šaltiniuose konkordatai pradėjo vadintis konvencijos. Ne del ko kita ir V. Nussi savo konkordatų rinkinį pavadino štai kaip: „Conventiones de rebus ecclesiasticis inter S. Sedem et civilem potestatem"; gi sylabo 43 propozicijoj pasakyta: „Iškilmingos konvencijos, pasak žmonių, konkordatai..."

3. Apibrėžimas. — Konkordatas apibrėžti galima štai kaip [1]): Konkordatas yra Bažnyčios ir valstybės sutartis, kuri tvarko įvdviejų santykius bet kaip abi valdži liečiančiais objektais. Kard. Tarquini konkordatą apibrėžia šiaip: „Konkordatas yra vietinis Bažnyčios įstatymas, išleistas papos bet kuriai valstybei, prašant aukščiausiam jos vyresniajam, kurs patvirtina aną dalyką ir tam tikrai pasižada amžinai jo laikytis" [2]). Fr. Wernz, be kitų konkordato apibrėžimų, siūlo dar šį: „Konkordatas yra papos ir valstybės įstatymas, išleistas kuriai respublikai tam, kad būtų sutvarkyti Bažnyčios ir valstybės santykiai objektais, bet kaip liečiančiais abi valdži, kurs turi pridėtą viešos Apaštališkojo

[1]) Pažymėtina, kad juristai dažniausiai vartoja ne filosofinius, tik aprašomuosius apibrėžimus. Nes, pasak žmonių teisių taisyklės, kiekvienas teisių apibrėžimas yra pavojingas.

[2]) Institutiones iuris ecclesiastici publici, 72.

Sosto ir anos respublikos sueitos ir abi šali tikrai saistančios sutarties galią“ [1]).

Nei kard. Tarquini'o nei Fr. Wernz'o siūlomasis konkordatų apibrėžimas, mano galva, ne labai tinka. Nes pirmasis teapibrėžia privilegijos nuomonės konkordatą, gi antrasis yra per platus.

Esminiai konkordato elementai yra šie: subjektai, objektas, įgimtis ir paskelbimas. Apie juos skyrium kalbėsime žemiau.

4. Padala. — Konkordatai skirstomi šiaip:

a) Formos atžvilgiu — formalinis ir tolygus, veizint į tai, ar sueita paprasta konkordatų forma ar ne.

b) Objekto ir tysos atžvilgiu — dalinis, kai vienas kurs klausimas tenagrinėjamas, pav., Ferdinando II ir Apaštališkojo Sosto bažnytinių turtų konvencija 1630 m., ir bendras, kur įeina daug klausimų (tai beveik visi šių dienų konkordatai); su tam tikru Bažnyčios ar valstybės teisių įvardijimu ir vien nustatantieji santykius. Pirmojo paskutiniosios konkordatų rūšies būdo įprastai laikomasi, einant į sutartis su katalikiškomis valstybėmis; antrojo — su nekatalikiškomis. Paskutiniojo dalyko taktika aiški — nejaugi galima reikalauti, kad nekatalikai pripažintų papai, pav., visuotinę jurisdikciją Dievo teisėmis ir t. t.

c) Tvermės atžvilgiu — laikinis ir amžinas, t. y. nepažymėtam laikui. Pavyzdys — Konstancijos konkordatai, išskyrus Anglijos konkordatą, buvo sueiti penkeriems metams.

5. Istorija. — Pirmaisiais trimis krikščionijos amžiais, siaučiant persekiojimui krikščionių, aišku, negalėjo būti nė kalbos apie Bažnyčios ir valstybės sutartis: tada Bažnyčia buvo laikoma „collegium illicitum“. Kai prablaivėjo krikščionijos dangus ir sužibėjo kryžius, ilgai ilgai nė reikėti nereikėjo konkordatų nei Bažnyčiai nei valstybėms. Nereikėjo del to, kad visi gerai žinojo Bažnyčios ir valstybės sritis ir teises; žinojo, pripažino ir laikėsi jų. Bet ilgainiui ėmė atvėsti pasaulio tikėjimas — sušliutinavo Bažnyčios ir valstybės santykių pradai, išnyko harmonija, kilo nesusipratimai, barniai, audra, kova. Tai negerovei pašalinti ir sugalvoti konkordatai arba „concordia“, „pax“, „tractatus“. Tai viena priežastis, kuri pagimdė konkordatus. Antra genetiška konkordatų priežastis, gal ir pirmutinė, yra ta, kad būtų užbėgta didesnei negerovei už akių. Tam galui imtos tiesti linijos ir ribos, kurių valstybė pasižadėjo neperžengti ir kuriose Bažnyčia sutiko gyventi.

Pirmuoju konkordatu vadinti galima pap. Stepono III ir cies. Pipino sutartis „pactum Carisiacum“ (Cheirsy) 754 m. Paskum eina pap. Adriono I ir Karoliaus D. sutartis 774 m. Tai draugiškos sutartys.

Pirmaisiais taikos konkordatais laikytini yra Londono 1107 m., Paschalio ir Enriko V 1111 m. ir Wormso 23 rugs. 1122 m

[1]) Ius decretalium, Prati 1913, I[3] n. 165.

kur buvo pabaigti investitūros ginčai. Toliau eina Sicilijos konvencijos ir t. t.

Aleksandras III mažųjų beneficijų ginčus numalšino patronato teisėmis. Bet ir tai laikoma tam tikrais tyliais konkordatais ir pasaulinių valdovų privilegijų prareformacija.

Eina kuriozišk dalykai, būtent, konkordatus ima daryti karaliai su vyskupais, pav., Portugalijos kar. Sancijo ir Porto vyskupo sutartis, kurią paskum patvirtino Inocentas III 13 geg. 1210 m.; Anglijos kar. Jono sutartis (vyskupų rinkimų), kurią paskum patvirtino tas pat papa Inocentas III 30 kov. 1215 m. ir d. k. Be to, į konkordatus ima eiti patys papos su vyskupais, pav., Konstancijos konkordatai, į kuriuos suėjo pap. Martynas V, imperatorius ir Vokietijos, Anglijos, Prancūzijos ir Ispanijos vyskupai pralotai.

XVI amž. į konkordatus sueina Lenkija: beneficijų — Leonas X ir Sigismundas 1 liepos 1519 m., ir į bendrą — Klemensas VII ir Sigismundas 1 gruod. 1525 m. Po tų konkordatų papos ir valstybės sutartys — retenybė.

XVIII amž. vėl kilo Bažnyčios ir valstybių ginčiai — ir vėl pasipylė konkordatai. Čia labiausiai pasižymėjo pap. Benediktas XIV. Iš to amžiaus paminėtinas Lenkijos abatijų konkordatai 1736-7 m. ir Rusijos vyskupijų sutvarkymas 16 spalių 1798 m.

Iš XIX amžiaus konkordatų pažymėtina Prancūzijos konvencija tarp pap. Pijaus VII ir Napoleono I 15 liepos 1801 m.; naujas Lenkijos vyskupijų sutvarkymas 30 birž. 1818 m.; Pijaus IX ir Rusijos konkordatas 3 rugp. 1847 m.; prie Leono XIII įvyko „Accordi stipulati", t. y. kai kurie Šv. Sosto ir Rusijos susitarimai, 24 gruod. 1882 m.

Pijus X sudarė seminarijų konvenciją su Rusija 22 liep. 1907 m.

Pasaulinis karas sustabdė konkordatų kūrybą. Po jo konkordatų klausimas iš naujo pasidarė gyvas, o gal dar gyvesnis, nekaip pirmiau. Po pasaulinio karo, be kitų, į konkordatą suėjo štai kas: Latviai — 30 geg. 1922 m.[1]), Bavarija — 29 kovo 1924 m.[2]), Lenkija — 10 vas. 1925 m.[3]) ir Lietuva — 27 rugs. 1927 m.[4])

6. Kas gali sueiti į konkordatą? — Į konkordatus eina Bažnyčia ir valstybės.

Bažnyčiai atstovauja papa. Jis vienas šiandien tegali sueiti į konkordatus. Ta teisė vienam papai rezervuota del to, kad konkordatai dažnai liečia visuotines teises ir vadinamuosius didesniuosius klausimus (causae maiores), pav., vyskupų

[1]) Vz. Acta Apostolicae Sedis, XII (1922) 577—581.

[2]) Vz. Acta A. S., XVII (1925) 41—56.

[3]) Vz. Acta A. S., XVII (1925) 273—287.

[4]) Vz. Acta A. S., XIX (1927) 425—433; Vyriausybės Žinios, nr. 264 (1927) 1-6.

skyrimą, vyskupijų padalinimą ir t. t. Tie dalykai — vien papos dalykas.

Į konkordatus eina papa, Bažnyčios galva, tik ne papa, valstybės valdovas. Jeigu su kuria valstybe į sutartį sueitų papa, pasaulinis valdovas, tai būtų ne konkordatas, tik tarptautinė valstybės sutartis[1]). Pavyzdžiu gali tarnauti tie laikai, kai papa tikrumoj dar tebedėvėjo karaliaus vainiku.

Kadangi į konkordatus sueiti tegali tik papa, tai aišku, kad į juos eiti negali nei patriarchai, nei metropolitai arba arkivyskupai, nei šiaipjau vyskupai. Jie daugiausia tegali šį tą susitarti su kuria valstybe savo įstatymų leidybos srity. Bet tai ne konkordatas, tik vietinė vyskupijos sutartis. Jeigu istorijoj randame vyskupų konkordatų, tai reikia atsiminti, kad senovėj vyskupai turėjo daugiau teisių ir galios. Pagaliau ir tada dažniausiai buvo rūpinamasi gauti papos patvirtinimas.

Iš valstybės pusės į konkordatą gali eiti tie fiziniai ar moraliniai asmens, kurie gali sudaryti šiaipjau tarptautines konvencijas, pav., karaliai, prezidentai, tarybos ir t. t. Ar jie vieni eina į konkordatą ar dar reikia net pirmiesiems žingsniams tautos atstovybės, t. y. parlamento, seimo ir t. t., leidimo ar suėjus patvirtinimo arba ratifikavimo, reikia veizėti į atskirų kraštų įstatymus.

Papa ir valstybė konkordatui sudaryti įprastai paskiria savo plenipotenciarus arba įgaliotinius. Sau tik pasilieka ratifikavimą ir paskelbia.

Kadangi nuo ratifikavimo pareina visas konkordatas, tai papa pirma apsiveizi, ar galima viltis ratifikavimo. Bet ir tokiai atsargai kartais atsitinka fiasko. Pavyzdžiu gali būti Latvių seimo atmetimas konkordato, sueito 16 birž 1921 m., ir gauta eiti iš naujo.

7. Objektas.—Konkordato objektu gali eiti pasauliniai, dvasiniai ir mišrūs dalykai. Tik reikia, kad jie bet kaip liestų taip Bažnyčią, taip valstybę, nors visai kitu atžvilgiu. Todel visai dvasiniai, pav., sakramemtų medžiaga ar forma, ir visai pasauliniai dalykai, pav., valstybės finansai, kelyba ir t. t., neina konkordatų objektais — jie teliečia vieną katrą šalį. Bet, pav., vyskupų paskyrimas gali liesti abi šali. Liečia Bažnyčią — tai savaime aišku. Bet ir valstybei gali būti svarbu, kas bus vyskupas, būtent, ar persona grata ar ne, kitatautis ir t. t. Todel nieko stebėtina, kad įprasčiausias konkordatų objektas — mišrieji dalykai.

In specie iš Bažnyčios pusės konkordatų objektu dažniausiai būna šie dalykai: a) naujas vyskupijų sutvarkymas, b) vyskupų nominacija, skyrimas, siūlymas ir t. t., c) globėjų teisės, d) bažnytinių turtų konfiskatos dovanojimas ar žemės reformai ir kitiems krašto galams davimas už tam tikrą atlyginimą, e) kai kurių istorinių privilegijų išsižadėjimas ir t. t.

---

[1]) Plg. Atti del Pontefice Pio IX,II 2,21.

Valstybės dažniausiai pripažįsta Bažnyčiai visišką tikybos laisvę, pasižada nekliudyti katalikams betarpiškai susisiekti su Apaštališkuoju Sostu ir Bažnyčiai tvarkytis savo įstatymais, suteikia dvasiškiams pasaulinių privilegijų ir paskiria algas ir t. t. Kartais valstybė dar pasižada proteguoti ir ginti Bažnyčią.

Pagaliau, bendras, t. y. Bažnyčios ir valstybės, konkordato objektas — taika.

Jeigu įsigilinsime į konkordatų objektus, tai pastebėsime vieną keistenybę, būtent, valstybės nieko sava ir nieko nauja nesuteikia Bažnyčiai, — tesuteikia tai, ką Jai jau turėjo duoti ar pripažinti pozityvia Dievo ar įgimtąja teise. Pav., Bažnyčios laisvė — juk paties Kristaus duota. Net piniginiai dalykai dažniausiai yra ne kas kita, kaip skriaudos ar šiaipjau atlyginimas už bažnytinius turtus, valstybės pareigas ar bent teisinė pagalba Bažnyčios. Tas dalykas, kad valstybė ką savo duotų Bažnyčiai, yra išimtis. Taigi, valstybei bepalieka viena sunkenybė, būtent, užsideda ant savo pečių naują priedermę — priedermė išlyginamojo teisingumo ar viešo pasižadėjimo, jeigu tas teisingumas jau saisto, pav., atlyginant skriaudą.

Atbulai, Bažnyčia valstybei dažniausiai duoda vis sava ir dar užsideda išlyginamojo teisingumo priedermę. Todel Bažnyčiai konkordatai visada kaštuoja daugiau, nekaip valstybei.

8. Forma.—Konkordatai turi savo formą. Įvairiais laikais jos įvairios būta [1]). Daugelis principalinių konkordatų formų teranda tris [2]). Bet tikrumoj jų esama keturių. Štai jos:

a) Vienpusio Bažnyčios pasižadėjimo formos. Ta forma pirma sueinama į sutartį; paskum papa išleidžia raštą, kuriuo visa galutinai nustatoma ir paskelbiama pati sutartis. Tos formos yra, pav., Konstancijos ir vadinamieji Kunigaikščių konkordatai 1447 m.

b) Dviejų atskirų raštų, t. y. dekleracijų arba įstatymų, kur paskelbiama, ką katra šalis duoda ar suteikia. Pavyzdžiu gali eiti Wormso konkordatas. Jame pirma eina Enriko V „privilegija“, paskum pap. Kaliksto II „privilegija“. Arba vėl, panašios formos yra pap. Benedikto XIII ir Sardinijos kar. Viktoro Amedėjo II konkordatas 29 geg. 1727 m.

c) Bilateralinių konvencijų formos. Kalbamoji forma yra panaši į kitų tarptautinių sutarčių formą ir mūsų laikais yra bendra visiems konkordatams, labiausiai kai į juos einama su katalikiškomis valstybėmis. Pačiame rašte rašoma pirmojoj vietoje papos, paskiau valstybės arba jos aukščiausio valdovo, vardas. Toliau minimos preliminarinės iškilmės, plenipotenciarai ir abišalis sutikimas. Tada eina sutarties punktai. Gale paskiriamas ratifikavimo terminas, pasirašo plenipotenciarai ir pridedamas antspaudas.

---

[1]) Vz. A. Mercati, Raccolta di concordati su materie ecclesiastiche tra la Sede e le autorita civili, Roma 1919.

[2]) Pav.: L. Rivet, Quaestiones iuris ecclesiastici publici, Romae 1912, 192; M. De Luca, Institutiones iuris ecclesiastici publici, Romae 1901, I 289; iš dalies Fr. Wernz, Ius decretalium, I³ n. 168.

d) Visai savotiška — sueinama į sutartį, pasikeičiant diplomatinėmis ar reversalinėmis notomis; ją paskelbia papa tam tikra konstitucija arba bula, gi valstybė taip paskelbtą sutartį patvirtina ediktu arba įstatymo keliu. Ta forma labiausiai buvo vartojama XIX amž., einant į konkordatus su nekatalikais. Mat, paskutinieji purtėsi pasirašyti ten, kur pirmojoj vietoj, kaip ir pridera, figūruoja papos vardas. Kalbamosios formos yra pap. Pijaus VII ir Prūsų konvencija 1821 m., Pijaus VII ir Aukštojo Reino provincijos konvencija tais pat metais ir k. k.

9. Ratifikavimas. — Sudarius konkordatą, dar reikia abiejų šalių jo ratifikavimo. Paskum pasikeičiama ratifikavimais ir paskelbiamas pats konkordatas.

Papa konkordatą įsprastai skelbia oficialiniame savo laikrašty „Acta Apostolicae Sedis", gi valstybė — įstatymo būdu. Kartais konkordatas įtraukiamas į fundamentalinius valstybės įstatymus. Taip, pav., padaryta su Bavarijos 1817 m. ir Austrijos 1855 m. konkordatu.

10. Konkordatų įgimtis. — Konkordatai yra tarptautinės sutartys[1]). Nes: a) Į konkordatus eina tokie pat subjektai, kaip ir į kitas tarptautines sutartis, t. y. savarankiai suverenitetai — Bažnyčia ir valstybės. b) Laikomasi tokių pat formalumų ir tokios pat ar tolygios formos, kaip ir tarptautinėse sutartyse. c) Taip konkordatus vadina Romos Kūrija. Pav., papos sekretorius kard. Antonelli depešoj Piemonto vyriausybei 19 liep. 1850 m. sako, jog konkordatai esą iškilmingos sutartys, kurių turį laikytis taip papa, taip karaliai, ir nors jie teliestų Bažnyčios dalykus, vis delto yra tarptautinių sutarčių įgimties[2]). d) Konkordatų priedermė yra tokia pat, kaip ir tarptautinių sutarčių.

Be to, konkordatai vis delto yra ne paprastos tarptautinės sutartys, tik savotiškos arba tam tikros rūšies. Nes į konkordatus eina ne valstybės su viena kita, tik Bažnyčia ir valstybės.

Pagaliau, yra tokių, kurie konkordatus visai išbraukia iš tarptautinių sutarčių, pav., Fr. Liszt[3]). Bet tai prieštarauja aukščiau kalbėtiesiems įrodymams.

Paskelbtojoj vietoj konkordatai dar yra vietiniai Bažnyčios ir valstybės įstatymai.

11. Kas turi laikytis konkordatų? — Konkordatų turi laikytis tie asmens, kurie yra į juos suėję. Tai savaime aišku. Be to, konkordatų turi laikytis Bažnyčios ir valstybės valdiniai, nes konkordatai yra tikri Bažnyčios ir valstybės įstatymai.

12. Priedermė laikytis konkordatų. — Visi, net nekatalikai, sutinka, kad konkordatai uždeda šiokią tokią priedermę Bažnyčiai ir valstybei jų laikytis — katalikai bent ištikimybės, gi kiti bent etiketos. Nes ir įstatymų leidėjas turi laikytis savo įstatymų ir negali jų atšaukti ar pakeisti be teisingos

[1]) V. Cathrein, Moraphilosophie, Freiburg im Br. 1911, II 731.
[2]) Vz. F. I. Moulart, L'église et l'état, 615.
[3]) Das Völkerrecht, Berlin 1918.

priežasties, arba savivališkai. Gi čia dar esama tikros sutarties. Tik ginčijamasi, ar konkordatų priedermė, labiausiai iš Bažnyčios pusės, yra išlyginamojo teisingumo ar ne. Jeigu taip, tai nei papa nei valstybė be vienas antro sutikimo negali tikrai atšaukti ar pakeisti konkordato. Jeigu ne, tai tik neleistina arba neetiketiška. Kalbamuoju klausimu yra keturios nuomonės, būtent: legalinė, privilegijų, bilateralinės sutarties ir vidurinė.

I. Legalinė teorija tvirtina, jog konkordatai tėsą valstybės privilegija, na, ar įstatymas, tik ne bilateralinė sutartis, saistanti abi šali, dar labiau ne papos privilegija ar visai vietinis jo įstatymas kard. Tarquini'o apibrėžimu. Konsekventiškai valstybė galinti atšaukti ar pakeisti konkordatus. Tos teorijos laikosi regalistai, daugelis protestantų ir kitų Bažnyčios priešų.

Legalinės teorijos įprastieji įrodymai yra šie: a) Valstybė esanti visų teisių šaltinis. Bažnyčia priklausanti valstybės. Gi bilateralinės sutartys suponuojančios du lygiu asmeniu. b) Valstybės įstatymų leidyba negalinti būti susiaurinta sutartimi su savo valdiniais, taigi ir su Bažnyčia. c) Bažnyčia negalinti priversti valstybės laikytis sutarties, nes neturinti galios bausti

Tuose keliuose argumentuose, deja, didelė klaidų kolekcija Jos yra šios: a) valstybė esanti visų teisių šaltinis, b) Bažnyčia priklausanti valstybės, c) vyresnysis negalįs sueiti į sutartį su savo valdiniais ir d) Bažnyčia negalinti bausti.

Iš tikrųjų yra štai kas: a) Valstybė nėra vienintelis teisių šaltinis. Juk ji pati visą įstatymų leidybą semia iš įgimtosios teisės, egzistuoja Dievo teisės ir Bažnyčia. b) Bažnyčia yra savarankis suverenitetas ir ne Ji priklauso valstybės, tik, atbulai, valstybė priklauso Bažnyčios, nors ir ne tiesiog. Tai sako mums viešosios bažnytinės teisės. c) Visi gerai žinome, kad vyresnieji gali sueiti į sutartis su savo valdiniais. Tai rodo pats gyvenimas. Be to, sutartyse vyresnysis ir jo valdiniai įgimtąja teise yra lygūs. d) Bažnyčia gali bausti dvasinėmis ir net pasaulinėmis bausmėmis savo valdinius, t. y. visus pakrikštytuosius. Taigi, kalbamosios teorijos korifėjams trūksta elementariausios, bet pirmaeilės Bažnyčios sąvokos, ir kadangi toj nuomonėj yra ir dogmatinių klaidų, tai katalikai nieku gyvu negali jos sekti arba laikytis.

II. Privilegijų teorija konkordatai yra vienašalė ir valstybę tesaistanti sutartis. Gi iš Bažnyžios pusės jie įprastai tėsą privilegijos, kurių laikytis liepiąs ne išlyginamasis teisingumas, tik ištikimybė. Todel papa nuo konkordato galįs atsitraukti visada tikrai, gi del bet kurios teisingos priežasties net leistinai. Išimtį daro, bent šiandienykščiai privilegijos teorijos išpažinėjai, pasaulinių objektų konkordatams — jų laikytis priedermė esanti išlyginamojo teisingumo[1]).

Privilegijų teorijos laikosi, pav.: Wiestner, Fr. Schmalzgrueber, Tarquini, Baldi, Liberatore ir k. k.

[1]) Vz. M. De Luca, Institutiones iuris ecclesiastici publici, I 292.

Privilegijų teorijos įrodymai yra šie: a) Konkordatų objektai iš Bažnyčios pusės įprastai esą dvasiniai ir pasauliniai, su dvasiniais susijusieji dalykai. Atbulai, valstybė duodanti pasaulinius daiktus ar dalykus. Todel būtų simonija. b) Konkordatų medžiaga esanti tokia, kur valstybė esanti Bažnyčios valdinė. Taigi negalima esą eiti į bilateralinę sutartį — trūkstą juridinės lygybės. c) Papa negalįs sumažinti ar kitam duoti savo primato valdžios. Bilateralinės sutartys tai kaip tik sumažinančios.

Privilegijų teoriją irgi sunku laikyti tiesa, nes jos įrodymai nėra nesugriaunami. Ir taip: a) Negalima sutikti, kad bilateralinės konkordatų sutartis — simonija. Juk simonija yra „studiosa voluntas" arba noras pirkti ar parduoti už pasaulinę kainą dvasinį ar pasaulinį, su dvasiniu susijusį daiktą ar dalyką[1]). Kame čia toks noras? kame ana kaina? Duodami dvasiniai daiktai ar dalykai, tik relatyviai Bažnyčios naudai ir ne už visai pasaulinius daiktus ar dalykus — už valstybės pasižadėjimą šelpti, palaikyti ir ginti Bažnyčią, Jai padėti ir t. t. Tai tikslo atžvilgiu yra dvasinis dalykas tam tikra prasme. b) Jau regalistų teorijos kritikoj matėme, kad vyresnysis gali sueiti į tikrą sutartį su savo valdiniu. c) Papos primato valdžios neatmainingume reikia skirti pati papos valdžia nuo jos vartojimo. Pirmoji, žinoma, neatmainoma ir negalima kam kitam atiduoti. Bet niekas negali neigti, jog papa negalįs susirišti savo valdžios vartojimo leistinumo atžvilgiu.

III. Bilateralinės sutarties teorija tvirtina, jog konkordatai esą tikros bilateralinės sutartys. Jos ir Bažnyčią ir valstybę saistančios išlyginamuoju teisingumu. Jos abi šalį rišančios taip stipriai, jog viena be antros negalinčios nei leistinai nei tikrai atsisakyti, atšaukti ir pakeisti konkordato. Niekas neabejoja, kad taip saisto konkordatas pasauliniuose ir istorinių privilegijų objektuose. Bet bilateralinės sutarties teorija net Bažnyčia yra surišta išlyginamojo teisingumo priederme ne tik anuose, bet ir dvasiniuose ir pasauliniuose, su dvasiniais susijusiuose, konkordato objektuose. Tik, žinoma, dvasiniuose ar pasauliniuose, su dvasiniais susijusiuosiuose, dalykuose papa atiduoda ne pačią valdžią, bet vien leistiną jos vartojimą, kaip jau aukščiau atsitiktinai sakiau. Jis to vartojimo negali tikrai atšaukti, nebegali pats ana valdžia leistinai naudotis; bet jeigu naudotųsi, veiksmas vis delto būtų tikras. Pav., papa leidžia kam nominuoti vyskupus. Jam tebėra pati galia nominuoti, ir jeigu tikrumoj nuominuotų, nominacija būtų tikra, tik neleistina. Bet jis šiaip jau negali atšaukti nominacijos teisės.

Viena tik pažymėtina, būtent, jog bilateralinė sutartis čia suprastina ne suglaustąja, tik plačiąja prasme. Pirmąja prasme į sutartį sueina lygūs, objektai nieku būdu negali priderėti antrajai šaliai ir abiejų šalių atžvilgiu turi būti lygūs išlyginamojo eisingumo norma. Gi kondordatų šalys nėra lygios, objektai

[2]) Kodeksas I. C., kan. 727, § 1.

dažniausiai pridera Bažnyčiai jau kitu titulu ir jų tarpe nėra ekvivalento. Bet kalbamieji dalykai nieko nekliudo konkordato bilateralumui plačiąja prasme, kur vis delto uždedama abiem šalim išlyginamojo teisingumo priedermė laikytis sutarties.

Bilateralinės sutarties teorijos išpažinėjai yra štai kas: Schulte, Kreutzwald, S. Aichner, F. Cavagnis, De Agelis, Fink, D. Palmieri, Giobbio, R. Scherer, I. B. Sägmüller, Vering, V. Cathrein, D. M. Prümmer ir d. k. Ji, aukščiau išdėstyta, mano išmanymu, yra teisinga. Nes Bažnyčia ir valstybė yra du suverenitetu. Todel juodu gali eiti į tikras tarptautines sutartis. Iš potencijos į veiksmą — trumpiausias kelias. Taigi begali būti klausimas, ar iš tikrųjų taip daroma. Taip. Tai rodo štai kas:

a) Pačių konkordatų tekstai. Juose kyšote kyšo abiejų šalių griežta pridermė laikytis sutartųjų dalykų, atvirai minima griežta ir abišalė priedermė, priešingų veiksmų netikrumas ir tt. Pav., pap. Benedikto XIV ir Ispanijos kar. Ferdinando VI 1753 m. konkordato n. 22 pasakyta, jog Šventasis Sostas ir karalius pasižadą patys ir savo įpėdinių vardu amžinai laikytis visų konkordato punktų ir laikysią netikra ar nieku visa tai, kas būsią padaryta prieš bet kurį straipsnį. Austrijos 1855 m. konkordato str. XXV pasakyta: „Abi susitarianti šali pasižada šventai laikytis visa to, į ką sueita. Tuo pat įsaistome ir savo įpėdinius". Taip pat maž daug kalba Pijaus VII ir Bavarijos kar. Liudviko 1817 m. konkordatas, n. 19, ir tt

b) Apaštališkojo Sosto bulos, konstitucijos ir enciklikos, liečiančiosios konkordatus. Pav., pap. Julijus III buloj „Decet", 14 saus. 1554 m., kalbėdamas apie Vokietijos konkordatus, sako taip: „...kalbamieji konkordatai yra bilateralinės sutartys"... Pijus VII konstitucijoj „Ecclesia Christi", 15 rugp. 1801 m., kur patvirtintas Napoleono konkordatas, rašo: „Pasižadame mes patys ir mūsų įpėdinių vardu, kad tai, kas ten yra pažadėta, su mielu noru ir nepakrutinamai mūsų ir mūsų Sosto bus įvykdyta ir laikomasi". Leonas XIII enciklikoj „Nobilissima", 8 vas. 1884 m., sako, jog teisingumas reikalaująs laikytis viso konkordato. 16 vas. 1892 m. tas pat garsusis papa laiške, rašytame Prancūzijos vyskupams ir tikintiesiems, konkordatą vadina iškilminga ir bilateraline sutartimi, kurios Šventasis Sostas visada laikąsis.

c) Romos Kūrijos deklaracijos. Pav., aukščiau kalbėtas kard. Antonelli 26 birž. 1850 m. Sardinijos delegatams rašo, jog nė viena šalis negalinti be viena antros atšaukti iškilmingos konvencijos. Arba vėl, 19 liepos 1850 metais depešoj Piemonto vyriausybei jis sako, jog konkordatai esą iškilmingos sutartys, kurių turį laikytis taip papa, taip karaliai.

d) Konkordatų tikslas. Iš tikrųjų konkordatai daromi tam, kad būtų ištiestas kelias Bažnyčios ir valstybės santykiams, išvengti nesusipratimai ir įsuktas į tikrąsias vėžes atsitiktinai sudrumstas gyvenimas. To nebūtų galima pasiekti ir valstybė nė

norėti nenorėtų kalbėtis ar tartis su Bažnyčia, jeigu nebūtų abišalės pridermės griežtai laikytis konkordato.

IV. Vidurinė teorija taikina privilegijų ir bilateralinės sutarties teoriji. Ji tvirtina, jog konkordatai nesą vien priedermės sutartys nei vien privilegijos, tik iš dalies tai, iš dalies anai, veizint į atskirus konkordato objektus. Tos teorijos atstovai yra šie asmens: L. Hammerstein, Fr. Wernz, L. Rivet ir dar vienas kitas.

Geri vidurinės teorijos norai — taika. Tik konkordatų priedermės klausime vis delto nieko nauja nepasako. Nes visi sutinka, kad konkordatai tikrumoj dažnai griežtai saisto papą ir teisingumo pridermė reikia jų laikytis. Taipogi visi žino, kad papa gali tikrai atsisakyti nuo istorinių teisių. Visi sutinkame, kad konkordatuose yra daug papos privilegijų. Bet visas klausimas, ar Bažnyčia turi laikytis savo suteiktųjų privilegijų išlyginamuoju teisingumu ar tik ištikimybės dėsniu. Čia tik tesiginčija katalikai. To dalyko vidurinė teorija kaip tik neišriša. Taigi.

13. Aiškinimas. — Kaip visur, taip ir konkordatuose kartais gali kilti abejojimų — reikia aiškinti. Konkordatų aiškinime reikia skirti trys atvejai, būtent: a) Dažnai konkordatuose yra pažymėta, jog jų abejones draugiškai riš abi šali. To reikia laikytis. b) Jeigu konkordate nėra tokios restrikcijos, tai vis delto pageidaujama, kad visi abejojimai būtų rišami draugiškai. Nes pirmoji teisių taisyklė sako: „Iš kur teisės yra kilusios, iš ten semiamas ir aiškinimas“. Be to, draugiškas ginčų išrišimas labai daug padeda santaikai, kurios Bažnyčia labai trokšta [1]). e) Jeigu draugiškai negalima susitarti, tai net pirmuoju atveju (sub a) išrišti ginčas ar abejojimas yra Bažnyčios dalykas, ir to valstybė turi klausyti. Nes Bažnyčia turi tiesioginę valdžią dvasiniuose, pasauliniuose, su dvasiniais susijusiuose, ir mišriuose dalykuose. Gi kituose dalykuose turi netiesioginę valdžią. Paskutinysis atvejis būna tada, kai kas prieštarauja ar yra reikalinga Bažnyčios tikslui pasiekti.

14. Baigimasis. — Konkordatai baigiasi taip pat, kaip ir kitos tarptautinės sutartys, t. y. savaime ir iš lauko.

Konkordatai baigiasi savaime štai kada: a) Laikiniai konkordatai — praslinkus jų metui. b) Sąlyginiai konkordatai—įvykus ar respektyviai neįvykus sąlygai. c) Jeigu sukalbėtasis daiktas atsitiktinai ir visai žuvo. d) Taip laikiniai, taip kiti konkordatai — nebesant tų subjektų, su kuriais sueita į sutartį. Tai bus tada, kai išnyksta valstybė, su kuria sueita. Tas pat pasakyta apie tą teritoriją, kuri atskyla nuo konkordato valstybės [2]). Pav., nepriklausoma Lietuva jau senai visai nebeturi laikytis Rusijos konkordato.

Konkordatus atšaukti ar pakeisti gali: a) papa ir valstybė, susitarę su vienas kitu, ir b) teisinis priešingas įsisenėjimas arba užsigyvenimas.

[1]) Leo XIII, ep. encycl. „Immortale Dei“, 1 nov. 1885.

[2]) Benedictus XV, allocut. „In hac quidem“, 21 kov. 1921 (Acta A. S., XIII [1921] 521—522).

Papa[1]) pats vienas konkordatą atšaukti tegali šiais atvėjais: a) Jeigu valstybė nesilaiko konkordato. b) Jeigu taip pasikeičia sąlygos, jog konkordato objektas pasidaro fiziškai ar morališkai nebegalimas ar neleistinas. c) Jeigu visuomeninė Bažnyčios gerovė ar žmonių išganymas nepakenčia sueitos sutarties. Paskutiniojo dalyko pamatas yra tas, kad ir šiaipjau sutarty, juoba konkordate, glūdi tyli sąlyga: „Jeigu tik Bažnyčios gerovė kito nereikalaus". Kitaip konkordatai nepasiektų savo tikslo, t. y. nepatarnautų Bažnyčios gerovei, tik virstų neteisingumo ryšiu. d) Jeigu į konkordatą sueita apgaule ar iš didelės ir neteisingos baimės ar prievartos. Nes neteisingumas negali uždėti nesutraukomų pančių. Gi kito aukštesnio autoriteto nėra tam neteisingumui pašalinti. e) Galop, papa konkordatą gali paskelbti netikru del substancialinės klaidos ir fiziškos ar visai didelės morališkos prievartos. Ta teisė pridera papai taipogi del to, kad čia nėra kito aukštesnio autoriteto.

Kitais atvėjais papa turi laikytis konkordato. In specie, pav., papa negali savivališkai atsiimti bažnytinių turtų, atiduotų ar išsižadėtų valstybės ar net privatinių asmenų naudai. Nes jie teisiniu būdu yra tekę kitiems. Lugo išskiria dovanotai dovanotuosius bažnytinius turtus: tada galima esą atsiimti tais atvejais, kai tai galima esą padaryti su kitais dovanotai dovanotais daiktais [2]).

Ir valstybė gali atsimesti nuo konkordato veik taip pat ir veik tais pat atvejais, kur ir Bažnyčia. Tai ji gali štai kada: a) Jeigu Bažnyčia nebesilaikytų konkordato. Bet tai vien teoretinis klausimas; nes konkordatus laužo ne Bažnyčia, tik valstybės. b) Jeigu taip pasikeičia sąlygos, jog konkordato objektas pasidaro fiziškai ar morališkai nebegalimas ar neleistinas. Tik iliuzijai išvengti čia reikia Bažnyčios sprendimo, kur pareikš, ar iš tikrųjų taip yra.

In specie kalbamuoju klausimu galima pasakyti štai kas: a) Valstybė negali atsiimti tų turtų, kuriuos visai yra atidavusi Bažnyčiai. Nes kas dovanotai dovanota, juo labiau ne savo valdiniui, atsieit, Bažnyčiai, to nebegalima savivališkai atsiimti. Dar labiau tas pat pasakytina tada, kai turtai yra duoti Bažnyčiai ne visai dovanai, būtent, yra sugrąžinti ar atlyginti už kitas skriaudas. Paskutiniuoju atveju saisto ir teisingumo priedermė ir dar „pactum". b) Jeigu valstybė būtų pasižadėjusi pripažinti ar net atvirai ginti tas Bažnyčios teises, kurios yra gautos iš paties Dievo, pav., magisterija, jurisdikcijos laisvė ir tt., tai niekad negalima po kojų paminti tų punktų. Nes tų teisių neigti Bažnyčiai ar kliudyti jomis naudotis ir vartoti yra visai draudžiama paties Dievo. Bet jeigu pozityvi valstybės globa Bažnyčios kartais pasidarytų valstybei labai žalinga, gi Bažnyčiai nebūtų bū-

[1]) Tą pat gali visuotinis Bažnyčios susirinkimas.
[2]) De iustitia et iure, disp. 23 n. 167.

tina, tai kas kita—galima atšaukti ir anas konkordato punktas. Tik iliuzijai išvengti ir čia reikia kreiptis į Bažnyčią, kuri ar pati atšauks ar valstybei leis atšaukti konkordatą. c) Valstybė be Bažnyčios sutikimo negali atšaukti net visai pasaulinių objektų, t. y. kai nė savo tikslo adžvilgiu nepriklauso Bažnyčios [1]). Nes tai būtų stačiai prieš pačią sutartį ir Bažnyčios įstatymus (konkordatas, be kitko, yra ir Bažnyčios įstatymas). Gi valstybė nieko negali daryti prieš Bažnyčios įstatymus. d) Jeigu valstybė yra ką suteikusi Bažnyčiai visai iš malonės, tai reikia veizėtis veiksmo įgimtį ir konkordato šalių intenciją ir tada tik spręsti, kuomet ir ką valstybė gali atšaukti.

15. Reikalingumas.—Konkordatai nėra reikalingi absoliutine prasme. Nes Bažnyčia ir valstybė turi visai atskiras savo sritis. Jų ribas autentiškai nustato Bažnyčia neklystančia magisterija arba, jeigu kurs pasaulinis objektas yra susijęs su Jos tikslu, netiesiogine jurisdikcija. Teisinio kalbamojo Bažnyčios nusprendimo valstybė turi klausyti ir laikytis. Konkordatas nė tada nėra reikalingas, kai Bažnyčiai reikia visai pasaulinių koncesijų ar valstybė nori gauti dvasinių privilegijų ir t.t; nes tai suteikti galima stačiai arba be konkordato.

Konkordatai vis del to kartais gali būti naudingi ar net reikalingi relatyvine prasme Bažnyčiai ir valstybei. Tai įrodo pati ilga konkordatų serija; be jokios naudos niekas nebūtų į juos ėjęs. Tai viena. Antra, Bažnyčiai ir valstybei svarbu gyventi santaikoj. Nes „kur valstybė ir dvasiškiai", sako Leonas XIII: „sutinka, ten gerai tvarkosi pasaulis, ten žydi ir vaisių duoda Bažnyčia" [2]). Tuo tarpu būna tokių aplinkybių, jog be konkordato negalima palaikyti ramių senovės santykių, audros numalšinti, nesusipratimams užbėgti už akių ir t.t. Galop, geriau konkordatas, nekaip visiškas Bažnyčios atskyrimas nuo valstybės.

---

[1]) Syllabus errorum, prop. 43.

[2]) Ep. encycl. „Immortale Dei", 1 nov. 1885; plg. Benedictus XV. Allocut. „In hac quidem", 21 nov. 1921 (Acta A.S., XIII (1921) 522).

II. Lietuvos konkordatas.

Concordat entre le Saint-Siège et la République de Lithuanie *).

Au nom de la Très-Sainte et Indivisible Trinité.

Sa Sainteté le Pape PIE XI et le Président de la République de Lithuanie, M. Antanas Smetona,

Animés du désir de déterminer la situation de l'Eglise Catholique en Lithuanie et d'établir les règles qui régiront d'une manière digne et stable les affaires ecclésiastiques sur le territoire de la République,

Ont décidé à ces fins de conclure un Concordat.

En conséquence Sa Sainteté le Pape Pie XI et le Président de la République de Lithuanie, M. Antanas Smetona, ont nommé leurs plénipotentiaires respectifs.

SA SAINTETE:

Son Eminence Révérendissime le Cardinal PIERRE GASPARRI, Son Secrétaire d'Etat;

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE:

Son Excellence M. le professeur AUGUSTINAS VOLDEMARAS, Président du Conseil et Ministre des Affaires Etrangères.

Les Plénipotentiaires surnommés, après l'échange de leur pleins pouvoirs, ont arrêté les dispositions suivantes:

(*Vertimas.*)

Konkordatas Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos *).

Švenčiausios ir Nedalomosios Trejybės vardu.

Jo Šventenybė Popiežius Pijus XI ir Lietuvos Respublikos Prezidentas, p. A. Smetona,

Didžiai norėdami nustatyti Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje ir išvesti taisykles, kuriomis bus tinkamai ir pastoviai tvarkomi Bažnyčios reikalai Respublikos žemėje,

Ryžos sudaryti tam tikslui Konkordatą.

Del to Jo Šventenybė Popiežius Pijus XI ir Lietuvos Respublikos Prezidentas, p. Antanas Smetona, paskyrė savo pilnateisiais įgaliotiniais:

JO ŠVENTENYBĖ:

Jo Eminenciją Reverendissimą Kardinolą PETRĄ GASPARRĮ, Valstybės Sekretorių;

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS:

Jo Ekscelenciją, p. profesorių AUGUSTINĄ VOLDEMARĄ, Ministerį Pirmininką ir Užsienių Reikalų Ministerį.

Aukščiau išvardyti pilnateisiai įgaliotiniai, pasikeitę įgaliojimais, sutarė šiuos nuostatus:

---

*) Respublikos Prezidento ratifikuota spalių 20 d. Pasikeista ratifikacijų dokumentais Romoje 1927 m. gruodžio 10 d.

Article I.

L'Eglise Catholique, sans distinction de Rites, jouira dans la République de Lithuanie de toutes les libertés nécessaires à l'exercice de Son pouvoir spirituel et de Sa juridiction ecclésiastique, ainsi qu'à l'administration et gestion de Ses affaires et de Ses biens, conformément aux Lois divines et au Droit Canon.

I straipsnis.

Katalikų Bažnyčia, be apeigų skirtumo, naudosis Lietuvos Respublikos žemėje visomis laisvėmis, reikalingomis Savo dvasiškai valdžiai ir Savo bažnytinei jurisdikcijai vykinti, taip pat Savo reikalams ir Savo turtams administruoti bei rūpinti, laikantis Dievo Įstatymų ir Kanonų Teisės.

Article II.

Les Evêques, le Clergé et les fidèles communiqueront librement et directement avec Saint-Siège. Dans l'exercice de leurs fonctions, les Evêques communiqueront librement et directement avec leur Clergé et leurs fidèles et pourront publier de même leurs instructions, mandements et lettres pastorales.

II straipsnis.

Vyskupai, Dvasiškiai ir tikintieji galės laisvai ir tiesiog siektis į Šv. Sostą. Eidami savo pareigas, Vyskupai galės laisvai ir tiesiog susisiekti su savo Dvasiškiais ir tikinančiaisiais, taip pat galės skelbti savo įsakymus, liepimus ir ganytojiškus raštus

Article III.

Afin de maintenir les relations amicales entre le Saint-Siège et la République de Lithuanie, un Internonce Apostolique résidera en Lithuanie et un Ministre de la République résidera auprès du Saint-Siège.

III straipsnis.

Kad būtų palaikomi draugiški santykiai tarp Šv. Sosto ir Lietuvos respublikos, gyvens Lietuvoje Apaštališkasis Internuncijus, o prie Šv. Sosto—Respublikos Ministeris.

Article IV.

Les autorités civiles prêteront leur appui à l'exécution des décisions et des décrets ecclésiastiques: au cas de destitution d'un ecclésiastque ou de sa privation d'un bénéfice ecclésiastique; au cas de défense du port de l'habit ecclésiastique; au cas de perception des taxes destinées à des buts ecclésiastiques et permises par les lois de l'Etat

IV straipsnis.

Valstybinės įstaigos duos savo paramą Bažnyčios nutarimams ir sprendimams vykinti: atstačius dvasiškį arba atėmus iš jo bažnytinę beneficiją; uždraudus vilkėti dvasiškio rūbais, renkant mezliavas Bažnyčios reikalams, leistas Valstybės įstatymų.

Article V.

Les ecclésiastiques jouiront dans l'exercice de leur ministère d'une protection juridique spéciale. A l'égal des fonctionnaires de l'Etat, ils bénéficieront du droit d'exemption de la saisie judiciaire pour une partie de leurs traitements.

Les ecclésiastiques ayant reçu les ordres, les religieux ayant prononcé leurs voeux, les élèves aux Séminaires et les novices dans les Noviciats, s'ils persévèrent dans leur état ecclésiastique ou religieux, seront exempts du service militaire, même dans le cas de guerre ou de levée en masse. Les ecclésiastiques seront aussi libérés des fonctions civiques, incompatibles avec la vocation sacerdotale selon le Droit Canon.

Article VI.

L'immunité des églises, des chapelles et des cimetières est assurée, sans que cependant la sécurité publique ait à en souffrir.

Article VII.

Les armées de la République de Lithuanie jouiront de toutes les exemptions qui sont accordées aux armées par le Saint-Siège selon les prescriptions du Droit Canon. Les aumôniers exerceront les fonctions de leur ministère sous la juridiction de l'Archevêque, qui aura le droit de les choisir.

Article VIII.

Les dimanches et le jour de la fête nationale de l'indépendance, les prêtres officiants ré-

V straipsnis.

Eidami savo tiesiogines pareigas dvasiškiai naudosis ypatinga juridine globa. Kaip valstybės tarnautojai, taip lygiai ir dvasiškiai naudojasi teise, paliuosuojančia tam tikrą jų algos dalį nuo teismo keliu dedamo arešto.

Dvasiškiai, gavę įšventinimą, vienuoliai, padarę įžadus, seminarijų auklėtiniai ir noviciatų kandidatai, jei palieka ir toliau dvasiškių arba vienuolių luome, bus paliuosuojami nuo karinių prievolių dargi karui ištikus ir šaukiant visą visuomenę ginklan. Be to, dvasininkams nebus dedama tokių piliečių pareigų, kurios nesuderinamos su kunigo pašaukimu, sekant Kanonų Teise.

VI straipsnis.

Laiduojami bažnyčių, koplyčių ir kapinių neliečiamumas, tačiau išskiriant tokius atsitikimus, kada būtų pavojaus visuomenės saugumui.

VII straipsnis.

Respublikos ginkluotosios pajėgos naudosis visomis laisvėmis, kurios, sekant Kanonų Teisės nuostatais, Šv. Sosto yra suteiktos kariuomenėms. Karo kapelionai eis savo pareigas, būdami žinioje Arkivyskupo, kuris turės teisės juos rinktis.

VIII straipsnis.

Sekmadieniais ir Nepriklausomybės dieną kunigai, laikydami pamaldas, skaitys liturginę mal-

V-3386

citeront une prière liturgique pour la prospérité de la République de Lithuanie et de son Président.

dą už Lietuvos Respublikos ir jos Prezidento gerovę.

Article IX.

Aucune partie de la République de Lithuanie ne dépendra d'un Evêque dont le siège se trouverait en dehors des frontières de l'Etat lithuanien. La Province ecclésiastique, dont les diocèses et la prélature sont fixés par la Bulle Lithuanorum gente, ne sera modifiée sans accord préalable avec le Gouvernement lithuanien, sauf les rectifications paroissiales exigées par le bien des âmes. En tout cas les limites de la Province ecclésiastique, des diocéses et de la prélature seront conformes aux frontières de l'Etat lithuanien.

IX straipsnis.

Nė viena Lietuvos Respublikos dalis nepriklausys nuo Vyskupo, kurio būklas rastųsi už valstybės sienų. Bažnyčios provincija, kurios diocezijos ir prelatūra yra nustatytos Bullos Lithuanorum Gente, nebus keičiama, nesusitarus iš anksto su Lietuvos Vyriausybe. išėmus parapijų ribų pataisymus, reikalaujamus tikinčiųjų gerovės. Šiaip ar taip Bažnytinės provincijos diocezijų ir prelatūros ribos sutaps su Lietuvos Valstybės sienomis.

Article X.

La création et la modification des bénéfices ecclésiastiques des Congrégations et Ordres' religieux, ainsi que de leurs Maisons et établissements, dépendra de l'autorité ecclésiastique compétente, laquelle, toutes les fois que les dites mesures entraineraient des dépenses pour le Trésor de l'Etat, y procédera après entente avec le Gouvernement. Les Congrégations et Ordres religieux pourront de plein droit s'établir et exister en Lithuanie s'ils constituent dans la République une province selon les règles du Droit Canon.

S'ils ne remplissent pas cette condition et déjà ils existent dans le territoire de l'Etat, les

X. Straipsnis.

Kūrimas ir keitimas Bažnyčios beneficijų, Kongregacijų ir vienuolynų, taip pat ir jų Namų pareis iš atatinkamos dvasiškosios vyresnybės, kuri kiekvienu atveju, jei tie žygiai reikalaus iš Valstybės Iždo lėšų, ryšis tai daryti tik susitarusi su Vyriausybe. Kongregacijos ir Vienuolynai galės laisvai steigtis ir būti Lietuvoje, jeigu jie, Kanonų Teisės taisyklėmis, sudaro Respublikoje atskirą provinciją.

Jeigu jie nėra išpildę šitos sąlygos ir betgi yra jau įsigyvenę, valstybės teritorijoje, tai namai

maisons existantes au moment de la ratification du présent Concordat seront reconnues par l'Etat, cependant ils ne pourront pas ouvrir des maisons nouvelles sans une autorisation spéciale du Saint-Siège.

kurie šį Konkordatą ratifikuojant jau įsikūrę, bus Valstybės pripažinti, tačiau be ypatingo Šv. Sosto leidimo, naujų namų steigti nebus galima.

Article XI.

Le choix des Evêques appartient au Saint-Siège. Sa Sainteté consent à s'adresser au Président de la République avant de nommer l'Archevêque et les Evêques diocésains, les coadjuteurs cum iure successionis, pour s'assurer que le Président n'a pas de raisons de caractère politique à soulever contre ce choix.

XI straipsnis.

Vyskupų skyrimas priklauso Šv. Sostui. Jo Šventenybė sutinka prieš paskirdamas Arkivyskupą, diecezijų Vyskupus, Vyskupus-padėjėjus, cum iure successionis, kreiptis į Respublikos Prezidentą, kad įsitikrintų jog, Prezidentas neturi politinio pobūdžio priežasčių prieš jų kandidatūras.

Article XII.

Les Ordinaires ci-dessus, avant d'assumer leurs fonctions prêteront, entre les mains du Président de la République, un serment de fidélité d'après la formule suivante:

„Devant Dieu et sur les Saints Evangiles, je jure et je promets, comme il convient à un Evêque, fidélité à la République de Lithuanie. Je jure et je promets de respecter en toute loyauté et de faire respecter par mon Clergé le Gouvernement établi par la Constitution. Je jure et je promets en outre que je ne participerai à aucun accord ni n'assisterai à aucun conseil pouvant porter atteinte à l'Etat lithuanien ou à l'ordre public. Je ne permettrai à mon Clergé de participer à de telles actions. Soucieux du bien et de l'intérêt de l'Etat, je tâcherai d'en écarter tout danger dont je le saurais menacé".

XII straipsnis.

Aukščiau minėti vyskupai prieš pradėdami eiti savo pareigas duos Respublikos Prezidentui ištikimumo priesaiką sulig šita forma:

„Prieš Dievą Šventomis Evangelijomis prisiekiu ir prižadu, kaip pridera Vyskupui, Lietuvos Respublikai ištikimybę. Prisiekiu ir prižadu visu lojalumu gerbti pats ir įsakyti mano dvasiškijai gerbti Konstitucijos pastatytą Vyriausybę. Be to, prisiekiu ir prižadu, kad neprisidėsiu prie jokio susitarimo ir nedalyvausiu jokiame pasitarime, kuris galėtų daryti žalos Lietuvos Valstybei arba viešajai tvarkai. Aš neleisiu savo Dvasiškijai dalyvauti tokiuose žygiuose. Rūpindamasis Valstybės gerove ir nauda, stengsiuosi šalinti kiekvieną pavojų, apie kurį sužinosiu, kad jai graso".

Article XIII.

1. Dans toutes les écoles publiques, ou subventionnées par l'Etat, l'enseignement religieux est obligatoire. L'autorité religieuse compétente en établira le programme et choisira les textes. La nomination des enseignants et la surveillance de l'enseignement religieux, en ce qui concerne son contenu et la morale des enseignants, s'effectuera conformément au Droit Canon.

Au cas où l'Ordinaire retirerait à un enseignant l'autorisation qui'l lui avait donnée, ce dernier sera par là même privé du droit d'enseigner la Religion.

Les mêmes principes, concernant le choix et la révocation des enseignants, seront appliqués aux professeurs, aux agrégés et aux adjoints universitaires de la Faculté de Philosophie et Théologie, que l'Etat maintient à ses frais.

2. Dans tous les diocèses, l'Eglise catholique en conformité avec le Droit Canon possédera des Séminaires ecclésiastiques subventionnés par l'Etat, qu'Elle dirigera et dont Elle nommera les enseignants.

Les brevets d'études délivrés par les grands Séminaires seront suffisants pour enseigner la Religion dans toutes les écoles publiques ou subventionnées par l'Etat.

3. Dans toutes les écoles publiques ou subventionnées par l'Etat, celui-ci veillera d'accord avec les Ordinaires à ce que les élèves puissent convenablement accomplir leurs devoirs religieux.

4. En ce qui concerne l'éducation de la jeunesse catholique, l'Etat reconnait aux Ordinaires

XIII straipsnis.

1. Visose viešose, arba Valstybės šelpiamose mokyklose, religijos mokymas yra privalomas. Kompetentinga dvasiškoji Vyresnybė nustatys programą ir parinks vadovėlius. Mokytojų skyrimas ir tikybos mokslo priežiūra, kiek tai liečia mokslo turinį ir dėstančiųjų dorą, bus atliekama laikantis Kanonų Teisės.

Jei Vyskupas atimtų iš mokytojo leidimą dėstyti tikybą, tai šis tuo pačiu nustos teisės dėstyti religijos mokslą.

Tie patys mokytojų skyrimo ir atšaukimo principai bus taikomi Valstybės lėšomis laikomo Theologijos — Philosofijos fakulteto profesoriams, profesorių-padėjėjams ir universiteto adjunktams.

2. Visose diocezijose, Katalikų Bažnyčia, einant Kanonų Teisėmis, turės Valstybės šelpiamas Seminarijas, kurios bus Bažnyčios žinioje ir kurioms ji skirs mokytojus.

Aukštųjų Seminarijų išduotieji išeito mokslo liudijimai bus laikomi pakankamais dėstyti religijos mokslui viešose ir Valstybės šelpiamose mokyklose.

3 Visose viešose ir Valstybės šelpiamose mokyklose, susitarus su Vyskupais, Valstybė rūpinsis, kad mokiniai prideramai galėtų atlikti religines prievoles.

4. Kai del katalikų jaunuomenės auklėjimo, tai Valstybė pripažįsta Vyskupams teises, nu-

les droits prévus par le canon 1381 et il donnera suite aux remontrances justifiées des mêmes Ordinaires.

5. Toutes les écoles qui se trouvent sous la dépendance de l'Ordinaire et se conforment au programme du Ministère de l'Instruction publique sont assimilées, pour ce qui regarde la valeur des diplômes, aux Ecoles de l'Etat.

matytas Kanono 1381 nuostatu, ir sutiks su teisėtais Vyskupų nurodymais.

5. Visos mokyklos, kurios yra tiesioginėje Vyskupo žinioje ir prisitaiko prie Švietimo Ministerijos programos, diplomų įvertinimo atžvilgiu bus prilygintos į Valstybines mokyklas.

Article XIV.

Le Clergé, en Lithuanie, est autorisé à tenir des registres de naissance et de baptême, de mariage et de décès, qui, conformément à la Constitution du pays, font foi même dans le for civil. L'Eglise fournit à l'Etat des copies des registres de l'année en cours, ainsi que les registres de levée de l'année corespondante. Si le travail de la rédaction des actes n'est pas payé par les intéressés eux-mêmes, l'Etat le rétribuera.

XIV straipsnis.

Lietuvos Dvasiškija įgaliota vesti gimimo ir krikšto, jungtuvių ir mirimo užrašus, turinčius, einant šio krašto Konstitucija, privalomos galios valstybės teisme ir viešajame gyvenime. Bažnyčia patiekia Valstybei einamųjų metų užrašų kopijas ir atatinkamų naujokų šaukimo metų sąrašus. Jei šitų aktų darbo neapmoka patys interesantai, tai už jį atlygins Valstybė.

Article XV.

Les mariages célébrés en conformité des prescriptions du Code Canonique obtiennent par là même les effets civils.

XV straipsnis.

Jungtuvės, atliktos Kanonų Kodekso nurodymais, įgyja pilietiškai (valstybiškai) privalomos galios.

Article XVI.

Les ecclésiastique, leurs biens et les biens des personnes juridiques ecclésiastiques et religieuses, sont imposables à l'égal des personnes et des biens des citoyens de la République et des personnes juridiques laiques, à l'exception toutefois des édifices consacrés au service divin, des Séminaires ecclésiastiques, des maisons de formation des religieux et religieuses de mê-

XVI straipsnis.

Dvasiškiai, jų turtas ir juridinių Bažnyčios asmenų bei vienuolynų turtas apdedamas mokesčiu lygiai, kaip ir šiaip Respublikos piliečiai, bei jų turtas ir paprastieji juridiniai asmens, išskyrus tačiau trobesius, pašvęstus maldos tikslui, dvasiškių Seminarijas, vienuolių (vyrų ir moterų) auklėjimo namus, taip pat vyrų ir moterų vienuolynus, davusius neturto įžadus, turtas be-

me que des maisons d'habitation des religieux et religieuses, qui ont fait voeu de pauvreté, et des biens et titres dont les revenus sont destinés aux besoins du culte religieux et ne contribuent pas aux revenus personnels des bénéficiaires. Les habitations des Evêques et du Clergé paroissial, de même que leurs locaux officiels, seront traités par le Fisc à l'égal des habitations officielles des fonctionnaires et des locaux des Institutions de l'Etat.

rentas, kurių pelnas skiriamas tikybos reikalams ir nesudaro asmeninių beneficianto pajamų. Vyskupų ir parapijų dvasiškijos gyvenamieji namai ir jų oficialieji būklai bus lygiomis su oficialiaisiais valdininkų butais ir Valstybės įstaigų būklais.

Article XVII.

Toutes les personnes juridiques ecclésiastiques et religieuses ont, selon les règles du droit commun, le droit d'acquérir, de céder, de posséder et d'administrer, conformément au Droit Canon, leurs biens meubles ou immeubles, de même que le droit d'ester devant toute instance ou autorité de l'Etat pour la défense de leurs droits civils.

XVII straipsnis.

Visi dvasiškių ir vienuolių juridiniai asmens turi teisės bendrosios teisės taisyklėmis įgyti, perleisti, valdyti ir administruoti, laikantis Kanonų Teisės, judamąjį ir nejudamąjį turtą, taip pat stoti kiekvienoje Valstybės instancijoje arba įstaigoje ginti savo civilinių teisių.

Article XVIII.

La République garantit le droit des autorités compétentes d'attribuer les fonctions, les charges et les bénéfices ecclésiastiques d'après les prescriptions du Droit Canon. A l'attribution des bénéfices paroissiaux seront appliquées les règles suivantes:

Dans le territoire de la République de Lithuanie ne peuvent pas obtenir des bénéfices paroissiaux à moins d'avoir reçu le consentement du Gouvernement: 1. les étrangers non-naturalisés; 2. les personnes dont l'activité a été contraire à la sécurité de l'Etat.

XVIII straipsnis.

Respublika laiduoja kompetentingoms įstaigoms jų teisę pavesti bažnytines funkcijas, pareigas ir beneficijas, einant Kanonų Teisės nuostatais. Pavedant parapijų beneficijas, bus taikinamos šios taisyklės:

Lietuvos Respublikos teritorijoje negali gauti parapijinės beneficijos, išanksto negavus Vyriausybės sutikimo:

1. nesinaturalizavę svetimšaliai;

2. tie asmens, kurių veikimas yra buvęs priešingas Valstybės saugumui.

Avant de procéder aux nominations à ces bénéfices, l'autorité ecclésiastique s'informera auprès du Ministre compétent de la République pour s'assurer qu'aucune des raisons prévues ci-dessus aux points 1. et 2., ne s'y opposerait. Au cas où le Ministre susmentionné ne présenterait pas, dans le délai de 30 jours, de telles objections contre la personne dont la nomination est envisagée, l'autorité ecclésiastique procédera à la nomination.

Prieš skirdama šias beneficijas, Bažnyčios valdžia atsiklaus atatinkamo Respublikos Ministerio, kad galėtų būti tikra, jog nė viena aukščiau minėtų 1-ame ir 2-ame punkte priežasčių tam paskyrimui neprieštarauja. Jei atsiklaustas Ministeris per 30 dienų neiškels numatomų priekaištų ketinamam skirti asmeniui, tai Bažnyčios valdžia duos paskyrimą.

Article XIX.

Le droit de patronage, soit de l'Etat soit des particuliers, reste en vigueur jusqu'à un nouvel accord. La présentation d'un digne ecclésiastique au poste vacant sera effectuée par le patron dans le délai de 30 jours sur une liste de trois noms proposés par l'Ordinaire. Si dans les 30 jours la présentation n'a pas été faite, la provision du bénéfice deviendra libre. Dans le cas où il s'agirait d'un bénéfice paroissial, l'Ordinaire, avant de procéder à la nomination, consultera le Ministre compétent conformément à l'article XVIII

XIX straipsnis.

Patronato teisė, einanti iš Valstybės ar iš pavienių asmenų, palieka galioje iki naujo susitarimo. Pasiliuosavusion vieton statys tinkamą dvasiškį patronas 30 dienų metu, vaduodamasis trijų asmenų sąrašu, Vyskupo patiektu. Jei 30 dienų tarpu pristatymo nebūtų, tai beneficija bus laikoma neužimta. Kai del parapijinių beneficijų, tai Vyskupas, prieš skirdamas kandidatą atsiklaus atatinkamo Ministerio kaip reikalauja XVIII straipsnis

Article XX.

Si des ecclésiastiques ou religieux sont accusés près des Tribunaux laïques de crimes prévus par les lois pénales de la République, ces Tribunaux informeront immédiatement l'Ordinaire compétent de chaque affaire de ce genre et lui transmettront, le cas échéant, l'acte d'accusation et l'arrêt judiciaire avec ses considérants. L'Ordinaire, ou son délégué, auront le droit, après

XX straipsnis.

Jei šiaip dvasiškiai ar vienuoliai būtų apskųsti kuriame Valstybės teisme už nusikaltimus, numatytus baudžiamųjų Respublikos įstatymų, tai teismas tuojau turi pranešti atatinkamam Vyskupui apie kiekvieną tokią bylą ir prireikus jam pasiųsti kaltinamąjį aktą ir teismo nutarimą su motyvais. Vyskupas, arba jo atstovas, turės teisės, teismo procedūrai pasibaigus,

conclusion de la procédure judiciaire, de prendre connaissance des dossiers relatifs. Dans le cas d'arrestation ou d'emprisonnement des personnes susmentionnées, les autorités civiles procéderont avec les égards dus à leur état et à leur rang hiérarchique.

Les ecclésiastiques et religieux seront détenus et subiront les peines de réclusion dans des locaux séparés des locaux destinés aux laïques, à moins d'avoir été privés par l'Ordinaire compétent de leur dignité d'ecclésiastiques. Au cas où ils seraient condamnés par jugement à la détention, ils subiront cette peine dans un couvent ou autre maison religieuse, en des locaux destinés á cet effet.

susipažinti su visa bylos medžiaga. Suimdama arba dėdama kalėjiman viršum minėtuosius asmenis, civilinė valdžia elgsis atsižvelgdama į jų luomą ir hierarchinį laipsnį.

Šiaip dvasiškiai ir vienuoliai bus kalinami ir atliks uždedamą jiems bausmę atskirtose nuo civilinių kalinių patalpose, išskyrus tuos, kuriems atatinkamo Vyskupo bus atimtos dvasiškių luomo teisės. Kai būtų jiems priteistas paprastas areštas, tai bausmę atliks vienuolyne arba kitame kuriame vienuolių name, tokiai bausmei numatytose patalpose.

Article XXI.

Les Ordinaires veilleront à ce que tous les fidéles aient l'assistance religieuse dans leur langue maternelle, selon les règles de l'Eglise.

XXI straipsnis.

Vyskupai rūpinsis, kad tikin tiesiems dvasinis patarnavimas būtų suteikiamas jų gimtąja kalba, einant Bažnyčios taisyklėmis.

Article XXII.

1. La République de Lithuanie reconnaît les droits de propriété des personnes juridiques ecclésiastiques et religieuses á tous les biens meubles et immeubles, capitaux, rentes et autres droits, que ces personnes juridiques possèdent actuellement dans le territoire de l'Etat.

2. La République de Lithuanie consent à ce que les droits de propriété susmentionnés, dans les cas oú ils ne seraient pas encore inscrits aux registres hypothécaires ou autres instruments juridiques équivalents, aux noms des personnes juridiques

XXII straipsnis.

1. Lietuvos Respublika pripažįsta šiaip Bažnyčios ir vienuolynų, kaipo juridinių asmenų, nuosavybės teises į visą judamą ir nejudamą turtą, kapitalą, rentas, ir kitokias teises, kurias šie juridiniai asmens dabar turi Valstybės teritorijoje.

2. Lietuvos Respublika sutinka, kad viršum minėtosios nuosavybės teisės, kurios dar nebūtų įrašytos į hypotekos knygas ar į kitus tolygius juridinius dokumentus vardu juridinių asmenų, juos valdančių (Vyskupai, Kapitulos, Kongregacijos, Vie-

qui les possèdent (Evêchés, Chapitres, Congrégations, ordres religieux, Séminaires, bénéfices paroissiaux, autres bénéfices, etc.), y soient inscrits, et cela sur une déclaration de l'Ordinaire compétent, certifiée par l'autorité civile compétente.

3. La question des biens immeubles dont l'Eglise a été privée par la Russie et qui se trouveraient actuellement en possession de l'Etat lituanien, sera réglée par un arrangement ultérieur.

4. Les biens que la République de Lithuanie revendiquerait auprès des autres Etats et qui appartenaient jadis à l'Eglise, lui seront restitués conformément au Droit Canon.

nuolynai, Seminarijos, parapijų beneficijos, kitokios beneficijos ir t. t.), kad būtų ten įrašytos, ir tai einant atatinkamo Vyskupo pareiškimu, atatinkamos civilinės valdžios įstaigos patvirtintu.

3. Klausimas nejudomojo turto, kurį Rusija buvo iš Bažnyčios atėmusi ir kuris dabar būtų Lietuvos Valstybės žinioje, bus sutvarkytas vėlesniu susitarimu.

4. Seniau prigulėjusieji Katalikų Bažnyčiai turtai, kuriuos Lietuvos Respublika išreikalautų iš kitų valstybių, bus Jai grąžinti sulig Kanonų Teise.

Article XXIII.

Les sommes, payées par la République conformément aux états fixés par la loi en vigueur sous les noms des diocèses de Samogitie et de Seinai et de l'Administration Apostolique de Vilnius, respectivement à l'archidiocèse de Kaunas et aux diocèses de Vilkaviškis et de Kaišedorys, seronté pays aussi et dans la même proportion aux nouveaux diocèses de Telšiai et Panevėžys. L'Etat s'engage toutefois à augmenter ces allocations dans la même proportion qu'il le fera pour les autres branches de l'Administration de l'Etat.

Un accord ultérieur entre les Hautes Parties contractantes réglera tout ce qui regarde le maintien des Eglises et des autres bâtiments ecclésiastiques ainsi que les constructions nouvelles exigées pour le bien des âmes.

XXIII straipsnis.

Sumos, kurias Lietuvos Respublika mokėdavo veikiančiojo įstatymo nustatytais etatais Žemaičių bei Seinų diocezijų ir Vilniaus Apaštališkojo Administratoriaus vardu, arba Kauno arkidiocezijai, Vilkaviškio ir Kaišedorių diocezijom, bus mokamos taip pat ir tokia pat proporcija ir naujom Panevėžio ir Telšių diocezijom. Bet gi Valstybė pasižada padidinti šitas sumas lygiai tokia pat porporcija, kokia bus didinamos kitoms administracijos šakoms skiriamosios sumos.

Paskesnis Aukštųjų Kontragentų susitarimas nulems visa, kas liečia bažnyčių ir kitų dvasiškiems tikslams skiriamų namų palaikymą, taip pat naujų statymą, atsižvelgiant į tikinčiųjų sielos gerovę.

Article XXIV.

L'Archevêque, les Evêques, le Clergé et le corps enseignant dans les grands Séminaires ont droit à la retraite. Leur participation à la caisse de retraite sera réglée ultérieurement d'accord avec les Ordinaires.

Article XXV.

L'Etat accordera pleine liberté d'organisation et de fonctionnement aux associations poursuivant des buts principalement religieux, faisant partie de l'Action Catholique et, comme telles, dépendant de l'Autorité de l'Ordinaire.

Article XXVI.

Toutes lois, ordonnances ou décrets, qui seraient en contradiction avec les stipulations des articles précédents, seront de ce fait même annulés, dés l'entrée en vigueur du présent Concordat.

Article XXVII.

Les biens ecclésiastiques situés en Lithuanie, mais appartenant à des personnes juridiques écclésiastiques et religieuses ayant leur siège hors des frontières de l'Etat Lithuanien, et inversement formeront l'objet d'une convention spéciale.

Article XXVIII.

Le présent Concordat entrera en vigueur le jour de l'échange des actes de sa ratification.

Rome, le vingt-sept Septembre mil neuf cent vingt-sept.

Pierre Cardinal Gasparri.
L. S.
Augustinas Voldemaras.
L. S.

XXIV straipsnis.

Arkivyskupas, Vyskupai, Dvasiškija ir Didžiųjų Seminarijų mokomasis personalas turi teisės gauti pensiją. Jų dalyvavimas pensijų kasoje bus sutvarkytas, vėliau susitarus su Vyskupais.

XXV straipsnis.

Valstybė duos pilną laisvę kurtis ir darbuotis draugijoms, kaipo Katalikų Akcijos nariams, siekiantiems pirmučiausiai religinio tikslo ir esantiems Vyskupo žinioje.

XXVI straipsnis.

Visi įstatymai, įsakymai ir dekretai, kurie prieštarautų minimųjų straipsnių pasižadėjimams, bus laikomi nebesamais, kai šis Konkordatas įsiteisės.

XXVII straipsnis.

Bažnyčios turtai, esantieji Lietuvoje, bet priklausantieji juridiniems Bažnyčios ir vienuolynų asmenims, turintiems savo būklę už Lietuvos Valstybės sienų, ir atvirkščiai, sudarys atskiro susitarimo dalyką.

XXVIII straipsnis.

Šitas Konkordatas įgys galios ratifikacijos dokumentų pasikeitimo dieną.

Romoje, tūkstantis devyni šimtai dvidešimts septintais metais, rugsėjo mėnesio dvidešimts septintą dieną.

Petras Kardinolas Gasparri
(a. v.)
Augustinas Voldemaras.
(a.v.)

(Iš „Vyriausybės Žinių" Nr. 264).

III. Lietuvos konkordato paaiškinimas.

Apaštališkasis Sostas ir Lietuvos Respublikos Prezidentas suėjo į sutartį arba konkordatą 27 rugsėjo 1927 m. Konkordatą ratifikavo Papa Pijus XI 8 gruodžio 1927 m. ir Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona 20 spalių 1927 m. Ratifikacijos dokumentais pasikeista Romoj 10 gruodžio 1927 m. Nuo tos dienos straipsniu XXVIII konkordatas įgyja savo galią.

Apaštališkasis Sostas Lietuvos konkordatą paskelbė oficialiniame savo organe „Acta Apostolicae Sedis," 10 gruodžio 1927 m., atskirame n. 13. Lietuvos vyriausybė jo prancūzišką tekstą ir lietuvišką vertimą įdėjo „Vyriausybės Žiniose", n. 264 (1927) 1—6.

Lietuvos konkordatas yra bilateralinės sutarties formos.

Konkordato pradžioj pasakyta, jog į jį sueiną Pap. Pijus XI ir Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona. Taip pat pasakyta Lenkijos konkordate. Atbulai, Bavarijos konkordate parašyta, jog į sutartį sueiną Papa Pijus XI ir Bavarijos valstybė. Latvių konkordate pasakyta, jog į konkordatą sueiną Šventasis Sostas ir Latvių vyriausybė. Esminio skirtumo kaip ir nėra; nes pirmuoju atveju valstybei atstovauja prezidentas, gi antruoju atveju jai atstovauti turi taipogi vyriausybė ir tt.

Po įprastos Lietuvos konkordato įžangos eina straipsniai. gų yra 28.

Konkordato straipsnius paeiliui paaiškinsiu. Bet kuriam nesusipratimui išvengti iš anksto pažymiu, jog mano paaiškinimas yra visai privatinis. Autentiškiems aiškinimams visada nusilenksiu. Be to, Lietuvos konkordatą aiškinu, tik ne kritikuoju. Todel šiame rašiny, G. Sk., neieškokite perdaug laurų ar tulžies.

Str. I.

Ką Lietuvos vyriausybė šiuo straipsniu pripažįsta Bažnyčiai, tas pat yra ar glūdi Lietuvos Valstybės Konstitucijos str. 13 ir 83. Tik kalbamasis konkordato straipsnis plačiau konkretizuoja dalyką. Be to, tie dalykai jau pačiomis Dievo teisėmis pridera Bažnyčiai. Todel jokia katalikiška valstybė kalbamosios Bažnyčios laisvės jau savaime negali varžyti ir kliudyti. Bet vis delto nebloga, kad Lietuvos konkordatas tai sutarties keliu ar įstatymo būdu dar pažymėtai akcentuoja. Tai dar labiau padės užbėgti bet kurioms savivalėms už akių.

Dievo teisės suprantamos pozityvios Dievo teisės, arba apreikštosios teisės, ir įgimtoji teisė. Kanonų teisės reiškia bažnytines teises, kur įeina taip visuotiniai, taip daliniai Apaštališkojo Sosto ir vietos ordinarų arba vyskupijų valdytojų įstatymai ir tt.

Str. II.

Čia pasakytina tas pat, kas ir aukščiau, str. I.

Str. III.

Valstybės ir Apaštališkasis Sostas nuolat turi reikalų su vienas antru. Tiems galams atlikti laikomi pasiuntiniai pas vienas antrą.

Apaštališkojo Sosto pasiuntiniai vadinasi legatai. Jie skirstomi nuncijai ir internuncijai. Pirmieji yra atsiradę jau XIII, gi antrieji po XV amž. Nuncijaus ir internuncijaus galios yra tokios pat. Tik pirmieji yra garbingesni ir siunčiami didesnėms valstybėms.

Prieš Pasaulio karą buvo 14 įvairių Apaštališkojo Sosto legatūrų ir 12 legatų. Šiandien jau yra 32 legatūri, būtent, 21 nunciatūra ir 11 internunciatūrų.

Valstybių atstovai Vatikane įvairiai vadinasi, pav., ministeris (Lietuvos konkordatas, str. III), ambasadorius (Lenkijos konkordatas, str. III) ir tt. Šiandien apie 30 valstybių turi savo atstovus Vatikane.

Str. IV.

Šis straipsnis kalba apie vadinamąjį „brachium saeculare“ arba tam tikrą valstybės pagalbą Bažnyčiai.

„Brachium saeculare“ Bažnyčiai teikiama jau nuo viduriniu amžių ir net anksčiau. Net šiandien Bažnyčia kan. 2198 reikale de iure gali reikalauti, kad valstybė Jai padėtų nubausti savo valdinius.

Lietuvos vyriausybė ne visą „brachium saeculare“ pažymėtai tepasižada teikti. Ne, ji tepasižada padėti Bažnyčiai šiais 3 atvejais: a) „atstačius dvasiškį arba atėmus iš jo bažnytinę beneficiją“; b) „uždraudus vilkėti dvasiškio rūbais“, ir c) „renkant mezliavas Bažnyčios reikalams, leistas Valstybės įstatymų.“

Str. V.

Kalbamojo straipsnio objektas yra šie dalykai:

a) Ypatinga globa dvasiškių, einant tiesiogines savo pareigas, pav., važiuojant pas ligonį, sakant pamokslą, vedant procesiją, laidojant ir tt. Tai iš dalies valstybės malonė.

b) Dalinė kompetencijos privilegija. Kan. 122 dvasiškiai skolininkai negali būti verstinai priversti mokėti tų leistinų skolų, kur nebeturėtų iš ko prideramai išgyventi. Lietuvos konkordato str. V dvasiškius tepaleidžia nuo arešto tik dalies algos ir tai tokios pat, kur pridera ir valstybės tarnautojams šiuo atveju.

c) Dvasiškiai ir vienuoliai laisvi yra nuo kariuomenės. Tai kan. 121 postulatas.

Dvasiškiai vadinasi jau tie, kurie turi tonsūrą. Toliau eina žemieji ir aukštieji šventimai ir tt. Lietuvos konkordato str. V mini dvasiškių šventimus. Bet tai nepakeičia ką tik kalbėtosios dvasiškių sąvokos, nes bažnytinėmis teisėmis tonsūra taipogi įeina į „šventimus.“ Vienuoliai suprastini taip amžinųjų ir lai-

kinių, taip iškilmingųjų ir paprastųjų apžadų ir tt. Čia įeina net jų naujokai arba novicijai ir broliukai. Atbulai, išimtini yra vienuolių postulantai ir kandidatai, nes jų nemini prancūziškas konkordato tekstas.

Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 83 nuo kariuomenės tepaleidžia dvasiškius.

d) Kunigai yra laisvi nuo tų pareigų, kurios yra nesuderinamos su jų pašaukimu. Tai vadinasi „privilegium exemptionis" ir yra kan. 121 postulatas. Į kalbamąsias pareigas pirmiausia įeina tos pareigos, kurios eiti visai draudžiamos dvasiškiams ar bent reikia tam tikro leidimo. Tai kan. 139 dalykai. Pavyzdžiai—būti viršaičiu, seniūnu, teisėju, pasaulininkų turtų globėju ir t. t.

Str. VI.

Koplyčios suprastinos taip viešos, taip pusiauviešės, taip privatinės. Nes mūsų straipsnis neskiria dalyko — nė mums nėra ko skirti. Tik taip bažnyčios, taip koplyčios, taip kapinės turi būti pašvęstos.

Į bažnyčių, koplyčių ir kapinių neliečiamumą įeina du dalyku, būtent, draudimas netinkamų veiksmų ir vadinamasis „ius asyli" arba prieglaudos teisė. Pirmasis yra ne kas kita, kaip atlikimas pasaulinių reikalų, pav., pasauliniai teismai, pramonė, pirklyba, licitacija, sutarčių sudarymas, pasauliniai spektakliai ir koncertai, bet kokie kinomatografai, visai pasauliniai susirinkimai ar posėdžiai, puotos, išstatymas pasaulinių vėliavų, pasaulinė muzika, gyvenimas ar nakvojimas, pasaulinių daiktų ar drabužių laikymas nereikale, kariuomenės ar policijos įsitvirtinimas ar vartojimas arba naudojimasis anų vietų gintis ar pulti ant priešo ir t. t. Antrasis yra tai, kad tam tikri nusikaltėliai, patekę į bažnyčią, koplyčią ar kapines, nebegali būti priverstinai išgabenti iš ten be Bažnyčios valdžios.

Str. VI pripažįsta visą bažnyčių, koplyčių ir kapinių neliečiamumą. Išimtis — jeigu „būtų pavojaus visuomenės saugumui", pav., jeigu karo metu ar šiaipjau priešas iš ten šaudytų, vagis ar galvažudys galėtų pasprukti ir t. t.

Str. VII.

Dvasinius kariuomenės reikalus turi tvarkyti vienas kas. Kame—ne—kame esama karo vyskupo. Lietuvoj visus dvasinius kariuomenės reikalus tvarkys metropolitas arba arkivyskupas. Tik jam sunkoka gali būti, karo kapelionais skiriant kitų vyskupijų kunigus. Bet čia Lietuvos vyskupai galės susitarti ir proporcingai duoti savo kunigų.

Str. VIII.

Įsakyta melstis už Lietuvos Respubliką ir prezidento gerovę sekmadieniais ir Lietuvos nepriklausomybės dieną, arba

16 vas. Atbulai, to nereikia daryti kitais šventadieniais, pav., per šv. Petrą ir Povilą, antrąją Kalėdų ar Velykų dieną ir t. t.

Melstis tereikia po sumos. Tai rodo Lietuvos vyskupų konferencijos raštas, 18 gruod. 1927 m.[1]) Be to, jeigu po sumos būtų giedamos suplikacijos, tai už Lietuvos Respubliką ir prezidentą meldžiamasi po suplikacijų ir pagiedojus visą „Garbinkime Švenčiausiąjį Sakramentą“ [2]).

Kalbamosios maldos yra išleistos Lietuvos vyskupų konferencijos [3]). Jos yra ne skaitytinai skaitytinos, tik giedotinai recituotinos.

Str. IX.

Šiuo straipsniu norima užbėgti už akių bet kuriems Lietuvos Respublikos teritorijos priklausomumams svetimų vyskupų, nes tai nesveika valstybei. Be to, kalbamasis straipsnis draudžia keisti dabartinę bažnytinę provinciją be Lietuvos vyriausybės sutikimo; nes šis klausimas svarbus valstybei — šelpia vyskupus ir t. t. Kas kita tas vyskupijų pakeitimas, kur tik parapijų ribos tepakeičiamos. Tai menkniekis ir todel leidžiamas daryti be Lietuvos vyriausybės sutikimo.

Str. X.

Kalbamasis straipsnis, kaip ir Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 83, leidžia laisvai kurti ir keisti Lietuvoj bažnytines beneficijas, pav., filijas, parapijas ir tt. Tik „jei tie žygiai reikalaus iš Valstybės lždo lėšų“, tai šiuo straipsniu reikės pirma susitarti su Lietuvos vyriausybe.

Kalbamosios išlaidos suprasti galimos dvejaip, būtent: a) išlaidos, kur reikia pačiai beneficijai įkurti ar pakeisti, ir b) išlaidos, kur valstybė paskum turės duoti ar mokėti. Pirmojo tokio atvejo nežinau ir nenumatau. Antrojo atvejo pavyzdys— įkūrus naują parapiją, valstybė turės mokėti klebonui algą. Šis antrasis atvejis, mano galva, čia ir suprantamas.

Apie vienuolynus nekalbėsiu, nes Lietuvoj jų pakol kas ne labai daug tėra ir pats straipsnis aiškus. Tik pridėsiu, kad vienuolynams visą laisvę duoda Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 83

Str. XI.

Jau kan. 329, § 2 ir 350, § 1 skirti vyskupai yra papos dalykas. Šiuo straipsniu papa, skirdamas Lietuvos metropolitą arba arkivyskupą, diecezinius vyskupus ir vyskupus bendradarbius (coadiutores) cum iure successionis (su įpėdinio teise), vis delto sutinka atsiklausti Lietuvos Respublikos prezidentą. Atsiklau-

---

[1]) „Tiesos Kelias“ (ofic. dal.), n. 1 (1928) 16.

[2]) Plg. Arkivysk. J. Skvireckas, rašt. „Modus expositionis et depositionis SS. Sacramenti“, 12 rugs. 1927, n. 2665 (vz. „Tiesos Kelias“ (ofic. dal.), n. 10 (1927) 89).

[3]) „Tiesos Kelias“ (ofic. dal.), n. 1 (1928) 16.

siama tik tam, ar prezidentas neturįs politikinių priekaištų jų kandidatūrai. Atbulai, nieko nereikia atsiklausti, skiriant vyskupus padėjėjus (ep. auxiliares) ir tuos vyskupus bendradarbius (coadiutores), kurie skiriami be įpėdinio teisės.

Str. XII.

Vyskupai yra ištikimiausi valstybės piliečiai. Todel jiems nesunki įsakytoji priesaika.

Pati vyskupų priesaika yra pakankamai išmintinga. Nes tesiekiama ištikimybė Lietuvos Respublikai ir lojalumas ir pagarba vyriausybei, pastatytai Konstitucijos. Vyskupai turi respektuoti ir gerbti tuos vyriausybės darbus, įstatymus ir įsakymus, kurie sutinka su Lietuvos Valstybės Konstitucija. Atbulai, nesiekiama ištikimybės kam kitam ir lojalumo ir pagarbos tai vyriausybei, kuri ne Lietuvos Valstybės Konstitucijos pastatyta. Taipogi nepasižadama respektuoti ir gerbti tų vyriausybės darbų, įstatymų ir įsakymų, kurie nesutinka su Lietuvos Valstybės Konstitucija ir tt. Be to, pasižadama neprisidėti prie žalingų valstybės ir viešos tvarkos žingsnių. Tai iš dalies draudžia net kan. 141, § I. Galop pasižadama, kiek galint, šalinti žinomus valstybės pavojus. Kas tokių pavojų neturi šalinti? Tai įsako meilė tėvynės. Gi meilė tėvynės — auksas ir tt.

Str. XIII.

Mokyklos vadinasi tos įstaigos, kuriose, bendrai, visiems dėstomas kuris mokslas.

Mokyklos įvairiai skirstomos. Svarbesnieji ir mums reikalingieji jų paskyrstymai yra šie: a) Pradžios. Tai savaime žinoma. b) Vidurinės — iki keturių klasių skyrium. c) Aukštesniosios — iki VIII klasių. d) Aukštosios — universitetai, akademijos ir t. t.[1]) e) Viešos arba visuomeninės ir privatinės. Pirmosiomis įprasta vadinti tos, kurias yra įkūrusi valstybė. Tikrumoj jomis turi būti vadinamos tos mokyklos, kurios yra įkurtos, bet kurios visuomenės valdžios, atsieit, taip valstybės ar valstybiškos įstaigos (pav., savivaldybės ir t. t.), taip Bažnyčios.

Str. XIII pirmasis numeris, visų pirma, sako, jog visose viešose ar valstybės šelpiamose mokyklose religijos mokslas yra privalomas. Vadinasi, turi būti dėstoma katalikų tikyba ir jos dėstymo turi klausyti mokiniai. Straipsnis kalba be restrikcijų. Todel čia įeina bet kurios mokyklos, atsieit, taip pradžios, taip vidurinės ir aukštesniosios, taip net aukštosios. Kaip tas dalykas įvykdyti universitete ir t. t., nežinau. Tik Lietuvos Universitete, mano galva, šį dalyką šiandien iš dalies atlieka Teologijos—Filosofijos Fakultetas.

Taip pat kalba Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 80. Jis sako: „Religijos mokymas mokyklose yra privalomas, išskyrus

[1]) Kitur mokyklos skirstomos pradžios, vidurinės ir aukštesniosios. Į antrąsias įeina I-VIII klasių mokyklos, gi į trečiąsias—universitetai, akademijos ir t. t.

mokyklas, įsteigtas vaikams, kurių tėvai nepriklauso jokiai tikybinei organizacijai. Religijos privalo būti mokoma pagal reikalavimus tos tikybinės organizacijos, kuriai priklauso mokinys".

Be to, kalbamuoju straipsniu Bažnyčios yra dalykas nustatyti tikybos programa ir išrinkti vadovėliai. Tai savaime aišku.

Toliau, Bažnyčios vyriausybės yra dalykas skirti katalikų tikybos mokytojai, taip pasaulininkai, taip kunigai. Jos taipogi yra dalykas prižiūrėti katalikų tikybos mokytojai tikybos mokslo ir dorovės atžvilgiu.

Dar toliau, kalbamuoju straipsniu Lietuvos valstybė nestačiai arba įsaistytai (implicite) pasižada savo lėšomis laikyti Lietuvos Universiteto Teologijos—Filosofijos Fakultetą. Pasakiau „nestačiai", nes jis pažymėtai minimas, kalbama apie jo profesorių skyrimą ir t. t. — ne vienos dienos įstaiga.

Į str. XIII profesūrą įeina taip vyresnysis, taip jaunesnysis mokslo personalas. Tai rodo konkordato žodžiai: „aux profeseurs, aux agrégés et aux adjoints". Kitos prasmės jie negali turėti, nes paskutiniuoju dviejų įvardytų profesorių laipsnių nėra ne tik Teologijos-Filosofijos Fakultete, bet ir visame Lietuvos Universitete. Tik lietuviško konkordato vertimo žodžiai „ir universiteto adjunktams", taikintini tėra Teologijos—Filosofijos Fakultetui. Tai rodo prancūziškas konkordato tekstas.

Antrasis numeris kalba apie kunigų seminarijas.

Kunigų seminarijas numato bažnytinės teisės arba Kodeksas I. C. Jos skirstomos paprastosios ir nepaprastosios. Pirmosios vadinasi atskirų vyskupijų seminarijos, gi antrosios — daugelio vyskupijų drauge ir vadinasi „seminarium interdioecesanum". Paskutinioji yra gera tuo, kad mažiau tekaštuoja, galima geriau iškelti į aukštį mokslo atžvilgiu (paskirti geresni dėstytojai, įkurti geresnė biblioteka, įgyti kitos priemonės) ir tt. Bet katros kunigų seminarijos skirstomos žemesniosios ir aukštesniosios. Pirmosios — gimnazijos kursas, gi antrosios—teologijos ir tt. kursas. Lietuvoj gal būtų geriau nelaikyti atskirų aukštesniųjų kunigų seminarijų, nes tą dalyką atstoja Lietuvos Universiteto Teologijos—Filosofijos Fakultetas. Čia ir profesoriai gali būti visų geriausi ir yra tikrai aukštoji mokykla. Visi kunigai turėtų būti išėję universiteto mokslą. Tai šiandien labai svarbu[1]). Bet galutinai spręsti čia vyskupų dalykas.

Kaip bus taip, Lietuvos vyriausybė turės šelpti bet kurias kunigų seminarijas.

---

[1]) Kan. 1379, § 2 sako: „Taipogi jeigu visuomenės universitetai nėra katalikiški mokslo ir minties atžvilgiu, tai geistina, kad tautoj ar krašte būtų įkurtas katalikiškas universitetas". Be tokio universiteto, mano galva, katalikai net visai negali gyventi. Tai turime gerai atsiminti. Lietuvos Universitete yra Teologijos-Filosofijos Fakultetas. Jis šiandien ir padeda mums iš dalies patenkinti aną kan. 1379, § 2. Tegul kas šventvagiškai paliečia visą ar net vieną katrą kalbamojo Fakulteto skyrių, būtent, Teologijos ar Filosofijos, tai liksime be nieko—būtinai kuo greičiausiai turėsime kurti visą savo universitetą. O kas bus rytoj, kas žino. Todel kiekvieną centą turime tam tikslui taupyti katalikiškam universitetui.

Be to, pažymėtina viena smulkmena, būtent, Lietuvos konkordatas kunigų seminarijų dėstytojus nebevadina profesoriais. Tai tik dėstytojai arba mokytojai[1]). Tai teisinga. Nes kalbamoji mokykla ne universitetas, akademija ir tt. Juo labiau, Lietuvoj, įsikūrus universitetui, tikrumoj pasikeitė ir profesoriaus sąvoka. Todel paskutiniuoju metu kartais atsitikdavo toks kuriozas, kad tas pat asmuo Lietuvos Universitete tebuvo lektorius ar docentas, gi kunigų seminarijos atžvilgiu buvo vadinamas profesorium.

Ketvirtas numeris priima en bloc visą kan. 1381. Gi šis skamba štai kaip: „§1. Tikybiškas jaunuomenės auklėjimas bet kokiose mokyklose pridera Bažnyčios autoritetui ir priežiūrai.— § 2. Vietos ordinaras (vyskupijos valdytojas) gali ir turi būdėti, kad bet kokiose jo teritorijos mokyklose nebūtų dėstoma ar daroma prieš tikėjimą ar dorovę.—§ 3. Taipogi jų yra dalykas tikybos ir dorovės atžvilgiu reikalauti to, kad būtų pašalinti taip mokytojai, taip knygos".

Kalbamosios mokyklos suprantamos taip pradžios, taip vidurinės, taip aukštesniosios ir net universitetas ir tt. Nes kan. 1381 m. pažymėtai sako: „bet kokiose mokyklose". Be to, jeigu konkordatas ar šiaipjau bažnytinės ir kitos teisės iš „mokyklos", nori išimti universitetus ir tt., tai bet kaip pažymi. Pav., Lenkijos konkordatas, str. XIII sako: „Dans toutes les écoles publiques, à l' exception des écoles supérieures..." (visose visuomenės arba viešose mokyklose, išskyrus aukštesniąsias mokyklas...). „Les écoles supérieures" Lenkijoj reiškia universitetus ir t. t. Gi Lietuvos konkordatas kalba be jokios restrikcijos.

Kan. 1381 „autoritetas" yra ne kas kita, kaip Bažnyčios teisė reikalauti, kad valstybė pasirūpintų padaryti mokyklose visa tai, kas pridera prie Bažnyčios tikslo.

To paties kanono „priežiūra" reiškia tai, kad Bažnyčia gali vizituoti bet kokias kalbamąsias mokyklas tikybos ir dorovės atžvilgiu, reikalauti tikybos ir dorovės pranešimų ir t. t.

Mūsų straipsniu Bažnyčios patvirtinimo tereikia katalikų tikybos mokytojams ir tikybos vadovėliams. Atbulai, ne tikybos mokytojams ir ne tikybos vadovėliams nereikia pozityvaus Bažnyčios patvirtinimo. Tik jeigu mokytojai ar mokyklos knygos paliestų tikėjimą ar dorovę, tai Bažnyčia į tai įgyja teisę, kur gali reikalauti, kad valstybė pašalintų bet kokius mokytojus ir mokyklos knygas. Gi valstybė turi klausyti teisingo ir pamatuoto ano reikalavimo.

Kan. 1381 ir Lietuvos konkordato str. XIII n. 4 pamatas yra tai, kad tikybos ir dorovės dalykai išimtinai pridera Bažnyčiai pačiomis pozityviomis Dievo teisėmis.

Penktasis numeris netiesioginiu būdu leidžia Bažnyčiai kurti savo mokyklas. Tik valstybės teisėms įgyti, žinoma, reikia laikytis Šv. Ministerijos programos ir kitų valstybės įstaty-

[1]) Rusijos konkordatas, str. XXII ir XXV, kunigų seminarijos dėstytojus skirsto į profesorius ir magistrus (maîtres).

mų. Be to, Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 82 sako: „Privatinės konfesinės mokyklos, jei jos išpildo įstatymų nustatytą programos minimumą, gauna iš Valstybės Iždo švietimo reikalams skiriamą biudžeto dalį, kuri atatinka, oficialiniai priklausančių tai tikybinei organizacijai, kurios mokslu tos mokyklos vedamos, Lietuvos piliečių ir mokinių skaičiui".

Lietuvos konkordato str. XIII teliečia tas mokyklas, kurios yra katalikų ar kuriose mokosi katalikai. Atbulai, visai neliečia tų mokyklų, kurios yra nekatalikų ir kuriose nesimoko katalikai. Tai savaime aišku. Todel kalbamasis straipsnis visai nekliudo projektuojamajai kultūrinei autonomijai įgyvendinti.

Pagaliau, čia Bažnyčia visai nesikiša į pasaulinius mokyklų dalykus. Juk Ji pati savo mokyklose žada laikytis Sv. Ministerijos mokyklų programos ir t. t.

Str. XIV.

Bažnyčia gali rašyti metrikas savo reikalams. Taip konkordatas, taip Lietuvos Valstybės Konstitucijos n. 85 bažnytines krikštų, jungtuvių ir mirimo metrikas legalizuoja valstybės ir visuomenės srity. Tik konkordatas savo reikalams išsilygsta visų bažnytinių krikštų, jungtuvių ir mirimo metrikų kopijas ir naujokų sąrašus. Jeigu už tai Bažnyčiai neatlygina suinteresuotieji asmens, tai atlygins valstybė.

Metrikų kopijų rašymas ir siuntimas valstybei, mano galva, vis delto atliktinas veltui, nes, sustatant anas metrikas, patys piliečiai už jas moka. Gi už naujokų sąrašus valstybė iš tikrųjų gaus atsilyginti, nes jai vienai jų tereikia. Kas turės Bažnyčiai atlyginti už kitas metrikų kopijas, reikalaujamas valstybės įstaigų, pav., teismų ir t. t., nepasakyta.

Str. XV.

Bažnytines jungtuves pripažįsta valstybės srity ir Lietuvos Konstitucija, n. 85.

Str. XVI.

Valstybės mokesnį mokėti turi štai kas: a) patys katalikų dvasiškiai (asmens mokesnis), b) katalikų dvasiškiai už savus turtus, c) juridiniai Bažnyčios asmens, pav., parapijų beneficijos, už savo turtus, žemę ir t. t., ir d) vienuolynai.

Į kalbamuosius mokesnius įeina pinigų ir įvairūs kiti mokesniai, pav., pyliavos, kelių taisymas ir t. t.

Iš valstybės mokesnių išimta štai kas: a) trobesiai, pašvęstieji maldos tikslui, pav., bažnyčios, koplyčios, varpinyčios ir tt.; b) kunigų seminarijos; c) vienuolynų auklėjimo namai; d) trobesiai tų vienuolynų, kurie yra padarę neturto apžadus; e) tas turtas ir rentos, kurių pelnas skiriamas tikybos reikalams ir nesudaro paties beneficiato pajamų, pav., kunigų seminarijų turtas, vadinamosios bažnyčios fabrikos turtas, vadinamasis parapijos namas, špitolė ir t. t., ir f) „vyskupų ir parapijų dvasiškijos gy-

venamieji namai ir jų oficialieji būklai bus lždo traktuojami lygiomis su oficialiaisiais valdininkų butais ir valstybės įstaigų būklais", atsieit, mokesnių atžvilgiu.

Str. XVII.

Str. XVII sako, jog bažnytiniai turtai turi būti tvarkomi bendraisiais valstybės ir bažnytiniais įstatymais. Jau kan. 1529, 1508 ir k. bažnytinių turtų įgijimas, pardavimas ir t. t. turi būti tvarkomas valstybės įstatymais. Išimtis — Kodekso I. C. pažymėtai pasakytieji dalykai, būtent, kan. 1530—1543 ir t. t. Atsieit, bažnytiniai turtai turi būti tvarkomi taip pat, kaip ir kiti pasauliniai turtai. Tik tuose dalykuose, kur Kodeksas I. C. kalba kitaip, nekaip valstybės įstatymai, reikia laikytis bažnytinių teisių. Pav., Lietuvos valstybės įstatymais turtai galimi užsigyventi per 10 metų ir nereikia bona fides (manyti, kad teisiniu būdu valdąs ir t. t.). Gi Kodekso I. C. kan. 1511 šiaipjau bažnytiniai turtai tegalimi užsigyventi per 30 metų ir kan. 1512 visu valdymo metu reikia bona fides. Todel bažnytiniams turtams užsigyventi Lietuvoj reikės nebe 10 ar kiek daugiau, tik stačiai 30 metų ir bona fides.

Kalbamasis straipsnis sutinka su Lietuvos Valstybės Konstitucija, n. 83.

Str. XVIII.

Bažnyčia laisvai skiria savo pareigas ir beneficijas, pav., kūrijos narius, vikarus, filialistus ir t. t. Išimtis — parapijų beneficija. Į paskutiniąsias negalima paskirti be pažymėto ar bent tylaus valstybės sutikimo šie asmens: a) „nesinatūralizavę svetimšaliai", arba ne Lietuvos piliečiai, ir b) „tie asmens, kurių veikimas yra buvęs priešingas valstybės saugumui". Tik kalbamasis paskyrimas suprastinas tas, kur parapijos beneficija duodama in titulum, atsieit, paskiriama tikru klebonu ar vadinamuoju parapiniu vikaru. Paskutinysis vadinasi klebonas tų parapijų, kurios visai yra sujungtos su kuriuo moraliniu asmeniu, pav., vienuolynu, kapitula ir t. t. Apie jį kalba kan. 1471. Atbulai, jeigu kas skiriamas parapijos klebonu ne in titulum, arba laikinai, vikaru ekonomu, administratorium, vikaru pavaduotoju (vicarius substitutus), vikaru padėjėju (vicarius adiutor) ir t. t., tai nereikia jokio vyriausybės sutikimo ir visai nereikia jai pranešti. Nes tai netikras paskyrimas. Kitaip būtų net nesąmonė. Juk parapija negali būti be kunigo, gi anaip skiriant reikėtų laukti 30 dienų.

Str. XIX.

Bažnytinių globėjų Lietuvoj kaip ir nėra. Todel apie šį straipsnį galime nieko nekalbėti.

Str. XX.

Teismo privilegija neleidžia skųsti dvasiškių ir vienuolių valstybės teismui. Tam dalykui reikia Bažnyčios leidimo. Kitaip

skundėjas nusikalstų. Tai kan. 120 ir 2341. Str. XX atšaukia Lietuvoj dvasiškių ir vienuolių teismo privilegiją kriminalinėse valstybės bylose—jie galimi skųsti valstybės teismui už valstybės nusikaltimus. Atbulai, pasilieka bažnytinių nusikaltimų ir civilinių ieškinių teismo privilegija kan. 120 ir 2341.

Be to, valstybės teismas praneša apie kaltinamąjį dvasiškį savam vyskupijos valdytojui, gi apie vienuolį — aukštesniajam jo vyresniajam ir t. t. Nes paskutiniesiems svarbu žinoti tokie nusikaltėliai, gal reikės užsistoti, gal kan. 2223, § 3, n. 3 reikės dar skaudžiau nubausti ir tt.

Galop, kan. 119 ir 2343 dvasiškiai ir vienuoliai turi kanono privilegiją. Paskutinioji yra tai, kad negalima jų fiziniu būdu įžeisti, pav., mušti, nušauti, suimti, kalėti ir tt. Str. XX iš dalies atšaukia Lietuvoj kanono privilegiją, būtent, valstybė gali suimti ar kalėti už valstybės nusikaltimus šiuos asmenis: a) dvasiškį, sugrąžintą pasaulinį luomą ar degraduotą; b) dvasiškį, kuriam yra laikinai ar amžinai atimta teisė dėvėti dvasiškių drabužiais; c) žemųjų šventimų dvasiškį, kurs susituokė ar laisvai įstojo į kariuomenę, ir d) vienuolius, kurie yra išstoję iš vienuolijos, nebent jeigu turėtų kuriuos šventimus ir, išeidami iš vienuolijos, jų nenustotų. Šiais atvejais pačiu įvykiu nustojama dvasiškių privilegijų ir konsekvenčiai kanono privilegijos. Jeigu kurį tų dalykų įvykdė vyskupas, tai ir bus vyskupo atėmimas dvasiškių teisių arba „dignité d'ecclésiatiques". Visuotinių teisių nepažymėtais atvejais vyskupai šiaip jau negali atimti dvasiškių privilegijų ir konsekvenčiai kanono privilegijos.

Str. XXI.

Čia įsakoma vyskupams rūpintis, „kad tikintiesiems dvasinis patarnavimas būtų atliekamas jų įgimtąja kalba". Tai išpažintis, pamokslai, jungtuvės, krikštas, pridedamosios pamaldos ir tt. Įgimtoji kalba—kam kuri įgimta. Todel čia įeina ne tik lietuvių, bet ir lenkų, vokiečių ir kitos kalbos.

Str. XXII.

Rusija kadaisia konfiskavo daug bažnytinių turtų. Už juos Rusijos vyriausybė mokėdavo % — dvasiškių algas ir tt. Dalis anų turtų teko Lietuvos Respublikai. Lietuvos konkordatas neriša kalbamųjų turtų klausimo ir del jų žadama paskiau susitarti, nes tai painus klausimas. Bet jis vis delto reikėtų baigti.

Str. XXIII.

Lietuvos vyriausybė pasižada mokėti algas katalikų dvasiškiams ir tt. Dabartiniai etatai paskutinįjį kartą yra išleisti 15 bal. 1924 m. [1]) ir tt.

[1]) „Vyriausybės Žinios", n. 160 (1924) eil. 1131.

Str. XXIV.

Dvasiškiai gaus valstybės pensijas. Tik, žinoma, turės mokėti pensijų kasai [1]). Del šio dalyko susitarti palikta Lietuvos vyskupams ir valstybei.

Str. XXV.

Lietuvos valstybė leidžia visai laisvai kurtis ir veikti katalikų asociacijoms, kurių principalinis arba pirmučiausias tikslas yra religinis, pridera prie katalikų akcijos ir todel priklauso ordinaro arba vyskupijos valdytojo ir tt.

Prancūziško termino „associations" lietuviškai neversiu, tik sulietuvinsiu „asociacijos".

Str. XXV susitinkame su dviem dalykais, būtent, religine akcija ir katalikų akcija. Pirmoji čia figūruoja organizuota. Tai religinės asociacijos. Antroji visada būna organizuota.

Religinė akcija ir katalikų akcija yra du skirtingu dalyku. Jiedvi labiausiai skiriasi štai kuomi:

a) T i k s l u. Religinės akcijos tikslas yra religinis, būtent, Dievo kultas (privatinis ar viešas) ir individujinis asmens tobulumas ar šventumas. Gi aukščiausias ir bendras (supremus et generalis finis) katalikų akcijos tikslas yra „Instaurare omnia in Christo (Visa atnaujinti Kristuje) arba visuomenės christianizacija. Be to, katalikų akcija gali turėti ir turi daug kitų dalinių ir betarpiškų (particulares et immediati fines) tikslų. Jie galimi pavadinti specifiniais tikslais. Svarbesnieji jų yra šie: šeimos christianizacija, mokyklos christianizacija, spaudos chistianizacija, visuomenės dorovės apsaugojimas, Bažnyčios teisių ir laisvės gynimas, krikščioniškas išrišimas socialinių klausimų, valstybių įstatymų ir įstaigų christianizacija ir tt. Galop, pati chistianizacija yra religinis dalykas. Todel katalikų akcijos tikslas vis delto yra iš esmės religinis. Tik, taip jį vadinant, geriausia dar pridėti „ir visuomeninis". Tada katalikų akcijos tikslas galutinai galimas formuliuoti ir formuliuojamas „religinis ir visuomeninis". Paskutinysis dalykas eina specifine diferencija arba specifiniu skirtumu.

b) P r i e m o n ė m i s. Religinės akcijos priemonės yra stačiai religinės, pav., sakramentai, sakramentalijos, malda, šventos apeigos ir t. t. Gi katalikų akcijos priemonės yra ne vien religinės, bet ir kitokios, visuomeninės ir t.t., pav., spauda, mokykla, auklėjimas, viešos konferencijos, paskaitos ir t.t.

Religinė akcija ir katalikų akcija bendra turi tai, kad viena antrai padeda ir viena antrą papildo.

Religinė akcija savo specifiniams tikslams sėkmingiau pasiekti kuria ir naudojasi vadinamosiomis asociacijomis. Tai, kaip jau aukščiau sakiau, organizuota religinė akcija.

Į religinės akcijos asociacijas įeina tretininkai, brolijos (confraternitates) ir pamaldžios sąjungos (piae uniones) ir t. t.

---

[1]) Vz. Valstybės tarnautojų pensijų ir pašalpų įstatymas, 13 lapkr. 1925 m. („Vyriausybės Žinios", n. 221 (1926) eil. 1443).

Kas yra tretininkai, visiems gerai žinoma. Pamaldžios sąjungos vadinasi tos asociacijos, kurių tikslas yra pamaldumas arba antagamtinė labdarybė (opus pietatis et caritatis). Jų pavyzdys — šv. Vincento a Paulo, Apaštališkosios Maldos, Krikščioniškosios Šeimos sąjunga ir t. t. Jeigu pamaldi sąjunga yra tikrai organizuota, atsieit. turi valdybą, tai vadinasi sodalicija. Brolijos vadinasi tos sodalicijos, kurių tikslas yra viešas kultas (cultus publicus). Pavyzdžiai — Šv. Sakramento. Krikščioniškojo Mokslo, Šv. P. Marijos Karmelitų Skaplieriaus brolijos ir t. t.

Str. XXV asociacijų žymės yra šios: a) Religinis tikslas. Tokį tikslą turi visa religinė akcija. Jį taipogi turi ir katalikų akcija. b) Religinis asociacijos tikslas turi eiti principaliniu arba pirmučiausiu tikslu. Antraeilių tikslų gali būti ir kitų. c) Asociacija turi priderėti prie katalikų akcijos, arba įeiti į katalikų akciją. Čia reikia stačiai pasakyti, jog visos, galima sakyti, religinės akcijos asociacijos tam tikru būdu pridera prie katalikų akcijos. d) Priklausymas ordinaro. Tai net natūralinė konsekvencija — religinės asociacijos visada pridera vietos ordinarų.

Kurios yra katalikų akcijos draugijos arba asociacijos in specie, nekalbėsiu.

I str. XXV tikriausiai ir aiškiausiai įeina religinės akcijos asociacijos arba stačiai religinės asociacijos. Tai savaime aišku. Be to, Lietuvos vyskupų konferencija, 1 vas. 1928 m., mano, jog į kalbamąjį straipsnį įeinanti taipogi katalikų akcija, taip sakant, net skyrium. Nes jos raštas sako štai ką: „Katalikiškoms draugijoms vadovauti įsteigta yra Katalikų Veikimo Centras. Žinote ir patys, kaip dabartinis Šventasis Tėvas Pijus XI aukštai įvertina katalikiškąją akciją, kaip jąja rūpinasi, kad ji visur katalikuose klestėtų; net mūsų Konkordate jos veikimo laisvė yra garantuota“ [1]).

Str. XXV kalbamoji visiška laisvė kurtis ir veikti reiškia štai ką: a) kuriant nereikia valstybės leidimo ir įstatų patvirtinimo ir b) galima veikti ir daryti susirinkimai taipogi be valstybės leidimo. Tik nesusipratimams išvengti ir visuomenės tvarkai palaikyti valstybė vis delto gali reikalauti, kad, asociacijai įsikūrus ar susirenkant, būtų tam tikrai vyriausybei pranešama. Nė to nereikia, jeigu valstybė bet kurių leidimų ar pranešimų nereikalauja iš kitų arba šiaipjau teisinių draugijų ir tt.

Tikybiškoms organizacijoms ir brolijoms leidžia laisvai kurtis taipogi Lietuvos Valstybės Konstitucija, n. 83. Gi jos n. 17 sako: „Piliečiams laidojama draugijų ir sąjungų laisvė, jei jų tikslas ir vykdomosios priemonės nėra priešingos baudžiamiesiems įstatymams“.

Str. XXVI.

Atšaukiami visi tie visuotiniai ir daliniai Bažnyčios ir Lietuvos valstybės įstatymai, įsakymai ir dekretai, kurie prieštarauja

[1]) „Tiesos Kelias“ (ofic. dal.), n. 2 (1928)38.

Lietuvos konkordatui. Atbulai, tebeturi galią tie visuotiniai ir daliniai Bažnyčios ir Lietuvos valstybės įstatymai, įsakymai ir dekretai, kurie sutinka su Lietuvos konkordatu (yra sulig konkordatu) ar neprieštarauja Lietuvos konkordatui (yra greta konkordato). Todel tebeturi galią, pav., šie Lietuvos valstybės įstatymai: a) Baudžiamojo Proceso str. 1013, kur, valstybės teismui baudžiant už bigamiją, pirma pačią bigamiją turi išspręsti dvasinis tribunolas; b) Sv. Z., X 1 str. 72 [1], XI str. 64 ir k., kur dvasinis tribunolas sprendžia krikščionių jungtuvių tikrumo, gimimo, išsiskyrimo ir tt. bylas ir dvasiškių bažnytinių turtų bylas; c) Civilinio Proceso str. 1337 (kur valstybės teismas sprendžia tas moterystės bylas, kurios kyla iš jungtuvių ir yra susijusios su moteryste tik vyro ir pačios ar jų vaikų asmens ir turto teisės atžvilgiu), str. 1345 [1] (valstybės teismas sprendžia teisiniu būdu išsiskyrusios nekaltosios šalies ir vaikų išlaikymo bylas ir tt.), str. 1460 [1] — 1460 [7] (valstybės teismas sprendžia vaikų įteisinimo bylas) ir tt.; d) 13 rugs. 1922 m. įstatymas, kur katalikų kunigų seminarijų auklėtiniams kariuomenės priedermė atidedama iki 28 metų amžiaus ir tt.; e) 15 vas. 1922 m. žemės reformos įstatymas, kur pasakyta, jog „katalikų Bažnyčios turtų nusavinimas gali įvykti atsižiūrint į kanonų teises".

Str. XXVII.

Šis straipsnis, kaip ir str. XXII—XXIII, rodo, kad Lietuvos konkordatas žadamas plėsti.

Str. XXVIII.

Lietuvos konkordato ratifikacijos dokumentais pasikeista kaip jau sakiau, Romoj 10 gruod. 1927 m.

* * *

Paminėtina, kad Lietuvos konkordatas yra labai panašus į Lenkijos konkordatą. Todel verta juodu palyginti su vienas antru.

Visų pirmiausia, kai kurie Lietuvos konkordato straipsniai net žodis žodin sutinka su Lenkijos konkordatu. Štai jie: VI,XII (priesaika), XIX (Lenkijos konkordato str. XXI), XX (Lenkijos konkordato str. XXII) irXXVI (Lenkijos konkordato str. XXV).

Be to, daug Lietuvos konkordato straipsnių tik vienu kitu dažniausiai neesminiu žodžiu ar dalykėliu skiriasi nuo Lenkijos konkordato. Jie yra šie: I, II, VIII, XI, XVI (Lenkijos konkordato str. XV) ir XVIII (Lenkijos konk. str. XIX).

Toliau, Lietuvos konkordatas visai tesiskiria nuo Lenkijos konkordato šiais straipsniais: XIII nn. 3,4 (taikinimas kan. 1381), 5 ir tt., XIV, XV, XXI (Lenkijos konk. str. XXIII), XXII (Lenkijos konk. str. XXIV) ir XXIV.

Galop, Lenkijos konkordatas taipogi turi savotiškumų bent Lietuvos konkordato atžvilgiu. Štai jie: a) Lenkuose gyvens Apaštališkojo Sosto nuncijus, gi Vatikanui siunčiamas Lenkijos

ambasadorius (str. III). b) „Brachium saeculare“ tiesiama Bažnyčiai ne tik Lietuvos konkordato dviejais atvejais, bet dar ir kitais teisių atvejais (str. IV). c) Per visuotinę karo mobilizaciją kunigai šaukiami sanitarais (str. V). d) Skiriamas karo vyskupas (str. VII). e) Bažnyčios ir koplyčios turi būti statomos, pakeičiamos ir taisomos statybos ir paminklų teknikos ir dailės įstatymais ir kiekvienoj vyskupijoj turi būti senovės dailės komisija (str. XIV). f) Klebonais, be Lietuvos konkordato atvejų, negali būti tie asmens, kurie teologijos mokslus nėra išėję Lenkijos ar papos mokyklose (str. XIX). g) Jeigu dvasiškis veiktų prieš valstybės saugumą, tai tam tikras ministeris praneša ordinarui. Paskutinysis drauge su ministeriu imasi priemonių. Nieko nepaveikus, Apaštališkasis Sostas ir Lenkijos vyriausybė skiria katra po du asmeniu dalykui galutinai likviduoti (str. XX). h) Pamokslų, pridedamųjų pamaldų ir mokyklų tikybos dėstymo kalba bus ta, kur kame yra konkordato įsigalėjimo metu. Paskiau tai pakeisti tegalės vyskupų kongresas (str. XXIII). i) Leidžiamos nusavinti bažnytinės ir vienuolynų žemės. Vyskupui, kapitulai, kunigų seminarijai ir vienuolynui paliekama 180 hektarų, gi parapijų ir paprastosioms beneficijoms— po 15—30 hekt. Jeigu kunigų seminarija visai neturi atskirų žemių ir nusavinama vyskupo žemė, tai šis gali seminarijai duoti 180 hekt. nusavinamosios žemės. Už nusavintąją bažnytinę žemę Lenkijos vyriausybė užmokės taip pat, kaip ir kitiems privatiniams asmenims šiais atvejais (str. XXIV). k) Konkordatas įgyja galią, praslinkus dviem mėnesiam po ratifikavimo dokumentų pasikeitimo (str. XXVII). l) Priedas plačiai įvardija dvasiškių algas ir t. t.

ATITAISYMAI.

36 puslapy 3 strofoj 5 eilutėj išspausdinta: „ar kalėti už valstybės nusikaltimus šiuos asmenis“. Turi būti: „ar kalėti dvasiškius už valstybės nusikaltimus. Šiaip jau valstybė tegali suimti ar kalėti šiuos asmenis“. Be to, ten pat 13 eilutėj išspausdinta: „tai ir bus vyskupo atėmimas“. Turi būti: „tai ir bus kalbamojo straipsnio vyskupo atėmimas“. Galop, 39 pulapy 14-16 eilutėse praleistina visa tai, kas yra sub d.

Karo cenzūros leista.